

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Första kammaren.

Nr 25.

Onsdagen den 11 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Lindqvist* avlämnade Kungl. Maj: ts propositioner :
nr 226, med förslag till lag om straff för olovlig varuinförsel
m. m. ; och
nr 227, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 83 § 2 mom.
i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande månad.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden :

nr 7, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet ;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen ;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående begravningshjälp till dödsbo efter militär beställningshavare, som avlidit till följd av skada, ådragen under flygning i tjänsten ;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående bestridande av kostnaden i anledning av kronan ådömd skyldighet att till Vaxholms nya ångfartygsaktiebolag utgiva viss ersättning ;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående ändring av belysningsystemet vid garnisonssjukhuset i Stockholm ; samt

nr 42, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående utbyte av vissa åt Göta artilleriregemente upplåtna markområden m. m. ;

bevillningsutskottets memorial nr 22, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II: 35 om skrivelse till Kungl. Maj: t angående viss ändring i förordningen om automobils katt ;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 19, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt
nr 20, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 10 mars 1922 om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8, 9 och 10 §§ i lagen den 14 juni 1917 om adoption;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 24 § i lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg;

nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående lagstiftning rörande donerade medel och stiftelser; samt

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående skydd mot vissa för pensionering eller dylikt avsatta fonders användande till annat än avsett ändamål; ävensom

andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till socialstyrelsen med 312,000 kronor.

Herr **Lindley**: Jag skall be att vid denna punkt få göra några små påpekningar. Under de senaste åren har det enligt uppfattningen på arbetarhåll visat sig, att denna socialstyrelse allt mer och mer befunnit sig på glid till en arbetarfientlig ståndpunkt. Det har på arbetarhåll väckt förvåning, hur man inom detta verk, när det gäller granskningar och utlåtanden över sociala lagar eller tilltänkta åtgärder, kunnat uttala sig i arbetarfrågor på sådant sätt som skett. Stats-

ministerns ord i andra kammaren rörande bristande förtroende till den förutvarande arbetslöshetskommissionen måste därför i lika hög grad även gälla beträffande socialstyrelsen. För övrigt är ju detta ej så värst förvånansvärt, om man tänker på sammanhanget. Under den senast förflutna tiden har detta förhållande visserligen icke spelat så förskräckligt stor roll, därför att man haft en fullt tillfredsställande motvikt i den socialdemokratiska regeringen, men man måste nu räkna med att förhållandena komma att förändras till det sämre. Redan för lidet år påyrkade jag inom arbetarkretsar, att de arbetarrepresentanter, som sutto i arbetslöshetskommissionen, skulle såsom en protest mot densamma avgå från sina innehavda förordnanden. Samma yrkande framställdes också beträffande de representanter för arbetarna, som vi hava i socialstyrelsen. Detta ville man på den tiden icke lyssna till, just därför att man ansåg en sådan demonstration olämplig. Dessutom ansågs, att man ej borde åstadkomma svårigheter för den sittande regeringen. Allt detta är emellertid nu undanröjt. Arbetslöshetskommissionens borgerliga majoritet har själv utan tvekan tagit det steg, som man på arbetarhåll betraktade som ogranlaga, och herr C. G. Ekmans uttalanden i samband med debatten om arbetslöshetsdirektiven hava undanröjt en annan svårighet på detta område, nämligen frågan om en kommissions eller en styrelses sammansättning för åtnjutande av parlamentariskt förtroende.

Jag vill med dessa ord endast fästa den blivande socialministerns uppfattning på dessa förhållanden, ty de kunna ju i en nära liggande framtid framkalla åtskilliga svårigheter inom hans departement, eller vad man på engelska brukar kalla trouble, och jag hemställer därför, att de tendenser, som kommit till synes inom socialstyrelsen, må vederbörligen beaktas.

För tillfället har jag intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet, utöver det ordinarie anslaget, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 115,300 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr J. E. Berglund väckt motion, nr 50, vari hemstälts, att riksdagen måtte bevilja medel till inrättande av ytterligare en sekreteraretjänst å socialstyrelsens tredje byrå, vars innehavare skulle hava till huvudsaklig uppgift att företaga inspektioner av sjukkassor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och med avslag å herr Berglunds berörda motion för

*Anslag till socialstyrelsen.
(Forts.)*

Anslag till upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet.

Anslag till
upprätthållande av so-
cialstyrel-
sens verk-
samhet.
(Forts.)

upprätthållande av socialstyrelsens verksamhet, utöver det ordinarie anslaget, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 115,300 kronor.

Herr **Berglund**: Herr talman, mina herrar! Jag har tagit mig friheten att på denna punkt väcka en motion om tillsättandet av ytterligare en sekreterare på socialstyrelsens tredje byrå. Motionen har ju, som av handlingarna framgår, av utskottet blivit avstyrkt, men jag kan dock ej underlåta att säga några ord i ämnet. Jag har med denna motion avsett, att man skulle få en person, som på sjukkassebyrån ständigt vore sysselsatt med inspektion av sjukkassor eller åtminstone huvudsakligen sysselsatt med detta arbete. Som det nu är, utgår ett anslag av 5,000 kronor, vilket också utnyttjas, men det blir icke med detta anslag det kontinuerliga arbete, som behöves. Med min motion skulle kostnaden ökas med 2,000 kronor till 7,000 kronor. Därmed skulle man ha vunnit, att man fått en sakkunnig och erfaren man att ständigt ägna sig åt detta ganska viktiga arbete. Så har emellertid icke för närvarande kunnat ske, och man har därvid åberopat finansiella skäl. Jag har också stor respekt för dessa skäl, därför kommer jag icke att framställa annat yrkande än i enlighet med utskottets förslag, detta så mycket mer som jag finner, att avstyrkandet är synnerligen älskvärdt hållet, varför det inbjuder till att återkomma nästa år.

Herr talman! Jag anhåller därför att få instämma i utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu ifrågasvarande punkt hemställt.

Punkterna 14—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för budgetåret 1923—1924 anvisa

dels till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister ett extra anslag av 40,945 kronor,

dels ock till bidrag till driftkostnaderna i övrigt vid samma anstalt ett extra förslagsanslag av 39,700 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1923—1924 anvisa

Driftkostnader för alkoholistanstalten å Venngarn.

a) till avlöningar och vikariatsersättningar åt befattningshavare vid statens vårdanstalt å Venngarn för alkoholister ett extra anslag av 40,945 kronor; samt

b) till bidrag till driftkostnaderna i övrigt vid samma anstalt ett extra förslagsanslag av 39,200 kronor.

Driftkostnader för alkoholistanstalten å Venngarn.
(Forts.)

Herr statsrådet **Lindqvist**: Herr greve och talman! Då jag nu finner mig böra taga till orda vid föredragningen av denna huvudtitel, ber jag först få uttrycka min tillfredsställelse med den behandling, huvudtiteln fått av statsutskottet. Utskottets förslag innebär, kan man säga, genomgående bifall till vad Kungl. Maj: t föreslagit och i något fall förordar det ju till och med en liten ökning av det anslag, som begärts. Det är sålunda glädjande, att vi i det avseendet ha kommit så utomordentligt väl överens, och det har naturligtvis sin förklaringsgrund däri, att Kungl. Maj: t såväl på denna huvudtitel som övriga, för innevarande års riksdag framlagda titlar har anlagt sparsamhetssynpunkter i så utomordentligt hög grad, att även det eljes så sparsamma statsutskottet ej gärna har kunnat komma under vad Kungl. Maj: t föreslagit.

Här är det emellertid nu en punkt, där statsutskottet gjort en inknappning; man har slopat ett anslag av 500 kronor, som Kungl. Maj: t begärt för tillsyn och övervakning av alkoholister, som ha vårdats på alkoholistanstalt. Det gäller i detta fall anstalten Venngarn. Det förhåller sig beträffande den saken på det sättet, att lagen om alkoholisters vård ju föreskriver, att när en internerad person lämnar anstalten, skall det försiggå ett övervakande, en tillsyn och besiktning av personen ifråga under ganska lång tid. Lagen ger nykterhetsnämnderna befogenhet att i allmänhet verkställa denna tillsyn, och praxis har ju också varit den, kan man säga, att denna tillsyn i regel skett genom nykterhetsnämnderna. Emellertid ha författningarna sedan infört en sidoordnad form för denna tillsyn och medgivit, att anstaltens direktion får verkställa sådan efterbevakning av en utsläppt alkoholist. Detta har man infört på grund av några skäl, som jag nu skall vidröra med ett par ord.

När en person blir internerad, känner han naturligtvis med sig, att han har ett föregående bakom sig, som han rysligt gärna skulle vilja ha sänkt ned i glömskans hav. Han vill gärna hava ett brett streck draget över vad som varit före denna tid, och detta naturligtvis framför allt, om han bestämt hyser den övertygelsen, att han nu vill och kan resa sig och bli en bättre människa. Då inträffar det ju ofta, såsom det meddelats, att när en person kommer till denna anstalt för att där vårdas, vill han, när han skall lämna anstalten, icke gärna komma tillbaka till sin förra vistelseort, emedan han där liksom har en stämpel på sig, som han blyges för, och han försöker då ofta komma iväg till en annan plats för att där få sin utkomst och kunna resa sig och, som sagt, bli en fullgod medborgare igen. När han då efter vårdtidens slut kommer till någon plats, löper han alltid den risken, i händelse att nykterhetsnämnden — vilket jag tror i regeln är fallet — består

Driftkostnader för alkoholistanstalten å Venn-garn.

(Forts.)

av fattigvårdsstyrelsen på platsen, att han ej kan dölja detta sitt föregående, utan då återigen blir stämplad och utsatt för risken, att människor resonera om vad han är för en individ och vad han har för föregående. Därigenom resa sig då för honom oöverstigliga svårigheter att nå fram till det mål, som han eftersträvar. Anstaltsstyrelsen är för sin del övertygad om lämpligheten av ett humanare tillvägagångssätt gent emot en sådan person och därför önskar anstaltsstyrelsen, att det skall kunna stå till dess förfogande ett belopp, som gör det möjligt för anstaltsstyrelsen att mera diskret och obemärkt kunna följa en sådan man och kunna hjälpa honom att rätta till sig och bli en annan och hyggligare individ, än han varit förut. Anstaltsstyrelsen är alldeles övertygad om att det kommer att uppstå många sådana fall, och det visar sig redan nu i praktiken, att man genom sådana anordningar vinner utomordentligt goda resultat.

Då det endast gäller ett belopp av 500 kronor, kunna vi vara eniga om att, ifall vi därmed endast kunde så att säga rätta till fem eller sex personer och rädda dem från undergång, vore det naturligtvis mycket väl använda penningar. Jag tror därför, att utskottet ej har begått någon väl övervägd handling, då det strukit detta belopp, och jag kan meddela kammaren, att andra kammaren för sin del har beslutit att biträda Kungl. Maj:ts förslag och sålunda för sin del sagt, att detta belopp borde ställas till anstaltens förfogande. Jag vädjar för min del till första kammaren att följa andra kammaren i detta avseende, och jag tror, att det är ytterst välbetänkt och att det skall visa sig i framtiden, att det är en god gärning, som man gör genom att bevilja detta anslag.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Utskottet har, herr talman, ingen erinran att göra mot det intresse, som tagit sig uttryck i den kungliga propositionen på denna punkt, liksom heller icke mot det intresse, åt vilket anstaltsstyrelsen givit uttryck, när det här gäller att åstadkomma en förbättrad övervakning av alkoholister, som kommit ut från anstalten i fråga. Vi tro också, på samma sätt som socialministern, att en placering långt från den tidigare vistelseorten i många fall kan vara ett synnerligen lämpligt medel och en lämplig väg, när det gäller att bibehålla en i anstalten fostrad vid nyktra levnadsvanor. Men vi ha icke varit riktigt säkra på och äro det fortfarande icke, trots vad som sagts, att den metod, man här föreslår, nämligen att denna hans placering och de förhållanden, under vilka han i fortsättningen skulle komma att existera, lämpligen böra övervakas genom resor av anstaltens fåtaliga tjänstemän till kanske avlägset belägna platser. Redan tidigare har man ju vid anstalten i fråga begärt och erhållit, ehuru icke utan motstånd från riksdagens sida, en särskild räkenskapsförare, därför att direktören och assistenten, de tjänstemän, som här skulle kunna komma i fråga att utöva denna övervakning, skulle kunna odelat ägna sig åt själva anstaltsvården. Och man betonade i det sammanhanget, hur överhopade med göromål dessa båda

tjänstemän voro, särskilt när anstalten, som numera är fallet, är fullt belagd. Att i ett dylikt fall anstaltens tjänstemän skola resa bort till avlägsna platser för att genom personligt besök åstadkomma placering av en eller annan patient, tro vi vara en metod för övervakning, som blir både störande för själva anstaltens arbete och i längden dyrbar. Det är ju så, att en anstaltens tjänsteman vid detta tillfälliga besök knappast kan göra sig fullt förtrogen med de förhållanden, som den dit placerade patienten kommer under. För att man verkligen skall kunna bedöma huruvida placeringen är riktig eller ej, tror jag det är nödvändigt, att undersökningen göres och hjälpen gives av personer, förtrogna med förhållandena på den ort, dit hänvisning sker, och vilka personer sedermera i fortsättningen kunna lämna det stöd och den hjälp, som erfordras. Därför har statsutskottet trott, att denna övervakning och detta tillhandagående lämpligast kunde ske genom att anstalten på vederbörande orter förskaffar sig representanter, intresserade för denna sak och villiga att både beträffande själva placeringen och även i fortsättningen på ett för patienten varaktigt sätt söka understödja honom i hans strävan att leva nyktert och skötsamt. Det är sålunda icke mot det betraktelsesätt, för vilket propositionen är ett uttryck, liksom icke heller mot att en dylik placering, långt från den förutvarande vistelseorten, sker — det är sålunda icke för att vi i detta avseende hava olika mening mot regeringen eller anstaltsstyrelsen, som vi hemställa, att dessa 500 kronor icke skola beviljas, utan det är därför att vi hålla före, att det är en för anstaltens skötsel, i stort sett, åtminstone om den kommer att tillämpas i rätt stor omfattning, olämplig metod, i varje fall icke den i alla avseenden lämpligaste metoden, som man därigenom slår in på. Vi mena sålunda, att detta övervakande och detta hänskjutande kan ske på ett mera effektivt, mindre kostsamt och för anstaltsvården mera lyckligt sätt, och att därför anslaget under nu angivna syftemål icke här beviljas.

Det är visserligen icke någon betydande fråga, men jag tillåter mig i alla fall, då jag anser, att statsutskottets skäl alltjämt äga bäringhet, anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr Petrén, Alfred: Herr talman, mina herrar! Jag skulle fullt kunna instämma i den föregående talarens synpunkter och hans yrkande, om det hade gällt att i stort sett överflytta övervakningsskyldigheten på anstaltens funktionärer. Så är emellertid ej alls förhållandet, utan det är ju givet, att denna övervakning, som skall äga rum efter anstaltsvistelsen och vilken, enligt vad erfarenheten visat, är av allra största betydelse för ett gott resultat av anstaltsvistelsen, i det stora flertalet fall liksom hittills kommer att utövas av nykterhetsnämnderna å de olika orterna, den institution, som bland annat har denna viktiga uppgift. Det finns emellertid fall, där man ej lämpligen kan överlämna denna uppgift åt nykterhetsnämnderna, och det framgår ju tydligt av den kungliga propositionen, att avsikten varit att begränsa uppdraget i fråga för anstaltens funktionärer till dylika fall. Dels kan

Driftkostnader för alkoholistanstalten å Venn-garn.
(Forts.)

Driftkostnader för alkoholistanstalten å Venn-garn.

(Forts.)

det nämligen vara så, att det på en ort icke finnes lämpliga personer för övervakningen, dels finnes det mera känsliga individer, för vilka det, när de flytta till en annat ort — såsom statsrådet Lindqvist framhållit — skulle kännas tryckande, att man på den nya orten skulle få veta, att de varit på alkoholistanstalt. Just i dagarna skola ett par sådana personer skrivas ut från Venn-garn, och särskilt beträffande den ene av dem skulle det vara förenat med stor risk för utgången, om personen i fråga skulle komma till ett nytt samhälle med vetskap om att man där ägde kännedom om hans föregående liv. En direkt kontroll från anstaltens ledning skulle däremot vara ett moraliskt stöd för honom, vara honom en hjälp att fortsätta sitt liv med de nya vanor, som han på anstaltens förvärvat och vilka han beslutit sig för att söka följa. Emellanåt kan det förekomma att en utskrivnen, i stället för att återvända till hemorten, tar plats på något avstånd från anstalten. Vi ha sålunda de, som nu bo några stationer norr om Uppsala, alltså icke långt från anstalten. Det är bestämt till fördel, om anstaltens funktionärer då få sköta övervakningen, ty utan tvivel innebär detta ett starkare moraliskt stöd än om de skulle tillses av för dem obekanta personer på den nya orten. I dylika fall hava funktionärerna nu rest på egen bekostnad, och det vore ju ingen stor utgift för staten att bekosta en sådan kortare resa.

I regeln är det, som sagt, nykterhetsnämnderna, som ombesörja övervakningen, men anstaltens styrelse bestämmer vid utskrivningen vem som i det särskilda fallet skall sköta övervakningen. Det är endast för den händelse anstaltsstyrelsen av särskilda skäl bestämmer, att övervakningen efter utskrivningen skall utövas av anstaltens funktionärer, som dylika resor skulle vara behövlige. Jag hoppas, att även denna kammare liksom andra kammaren nu beviljar detta lilla anslag för sådana fall, där styrelsen finner, att anstaltens funktionärer böra ha hand om övervakningen, i det jag hoppas, att kammaren har det förtroendet för styrelsen, att den icke hyser farhåga för att medlen komma att användas för onödig utgift.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 34.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till främjande av nykterhet m. m.

Punkten 35.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor;

dels ock besluta, att av nämnda anslag skulle under de villkor, *Anslag till främjande av nykterhet m. m. (Forts.)*
som av Kungl. Maj: t prövades lämpliga, utgå:

a) till främjande av svenska sällskapets för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade nykterhetssällskapets verksamhet	kronor	5,000:—
b) till främjande av järnvägsmännens helnykterhetsförbunds verksamhet	„	1,000:—
c) till främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet	„	8,000:—
d) såsom bidrag till uppehållande av internationella byråns i Lausanne för alkoholismens bekämpande verksamhet	„	1,000:—
	Summa kronor	15,000:—

I sammanhang med Kungl. Maj: ts förevarande framställning hade utskottet till behandling förehåft

1: o) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 52) av herr *G. A. Larsén* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 95) av herr *R. Wagnsson* m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att anslagen till främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet samt till upprätthållande av internationella byråns i Lausanne för alkoholismens bekämpande verksamhet måtte beviljas efter samma grunder, som de för närvarande utginge, eller för helt år räknat med 10,000 kronor till den förstnämnda byrån och med 1,500 kronor till den senare;

2: o) en inom andra kammaren av herr *O. Johansson* i Edsbyn väckt motion (nr 115), vari föreslagits, att riksdagen för sin del ville besluta att

dels till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskappens följder för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 17,500 kronor,

dels ock besluta, att av nämnda anslag skulle under de villkor, som av Kungl. Maj: t ansåges lämpliga, utgå:

a) till främjande av svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade nykterhetssällskapets verksamhet	kronor	5,000:—
b) till främjande av järnvägsmännens helnykterhetsförbunds verksamhet	„	1,000:—
c) till främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet	„	10,000:—
d) såsom bidrag till uppehållande av internationella byråns för alkoholismens bekämpande verksamhet	„	1,500:—

Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och med avslag å herrar Larséns m. fl. och Wagnssons m. fl. samt Johanssons i Edsbyn berörda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag,

I) till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapsens följder för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor;

II) besluta, att av nämnda anslag skulle under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå:

a)	till främjande av svenska sällskapets för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade nykterhetssällskapets verksamhet	kronor	5,000:—
b)	till främjande av järnvägsmännens helnykterhetsförbunds verksamhet	„	1,000:—
c)	till främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet	„	8,000:—
d)	såsom bidrag till uppehållande av internationella byråns i Lausanne för alkoholismens bekämpande verksamhet	„	1,000:—
			Summa kronor 15,000:—

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *S. H. Kvarnzelius*, *O. U. B. Olsson*, *C. G. Ekman*, *C. I. Asplund*, *C. Johansson* i Hälsingborg, *K. V. Rydén*, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frostcrud*, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona och *C. Wikström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och berörda motioner

I) till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapsens följder för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 17,500 kronor, att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel;

II) besluta, att av nämnda anslag skulle under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå:

a)	till främjande av svenska sällskapets för nykterhet och folkuppfostran, det år 1837 stiftade nykterhetssällskapets verksamhet	kronor	5,000:—
b)	till främjande av järnvägsmännens helnykterhetsförbunds verksamhet	„	1,000:—
c)	till främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet	„	10,000:—
d)	såsom bidrag till uppehållande av internationella byråns i Lausanne för alkoholismens bekämpande verksamhet	„	1,500:—
			Summa kronor 17,500:—

Herr **Larsén**: Herr talman, mina herrar! Till denna punkt i utskottsutlåtandet hava av några statsutskottsledamöter fogats en reservation. Reservanterna hava biträtt utskottets förslag i vad det avser sänkning av ett par anslag under nämnda punkt, men ifråga om andra anslag hava de biträtt det yrkande, som av mig och mina medmotionärer framförts i denna kammare ävensom i andra kammaren, med syfte att anslaget till befrämjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet måtte sättas till 10,000 kronor och bidraget för upprätthållande av internationella byråns i Lausanne för alkoholismens bekämpande verksamhet till 1,500 kronor. Motionärerna hava härvid upptagit kungl. socialstyrelsens förslag, ty efter moget övervägande hade denna styrelse kommit till det resultatet, att den föreslog just dessa belopp. Det är här — om man jämför reservanternas förslag med utskottsförslaget — icke fråga om någon ökning av utgående anslag, ty under innevarande budgetår utgå ju motsvarande anslag till dessa anstalter. Jag kanske icke behöver upptaga tiden med att i något avseende redogöra för dessa anslags syftemål, ty riksdagen har under en lång följd av år beviljat anslag till dessa byråers verksamhet. Dessutom har, för så vitt det avser den svenska byråns verksamhet under det gångna året, redogörelse däröver kommit kammarledamöterna till handa.

*Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)*

Jag vill dock, beträffande de ekonomiska förhållandena, meddela, att anslaget för svenska byråns verksamhet redan från början utgick med 8,000 kronor. Svenska nykterhetssällskapen bistodo då med en jämförelsevis ringa summa, 1,100 kronor, men då en byrås verksamhet blir känd och uppskattad, följer därav att den blir använd i större utsträckning. Denna byrå har också blivit använd i större utsträckning än man från början vågade hoppas. Så småningom, redan 1918, måste nämligen nykterhetssällskapen öka sitt bidrag till 3,575 kronor. År 1919 höjde riksdagen anslaget till 10,000 kronor, men det oaktat steg bidraget från föreningarna rätt snart till en summa av 4,110 kronor för att slutligen, år 1922, uppgå till 7,554 kronor 58 öre.

Således hava nykterhetssällskapens bidrag till denna verksamhet, som har ett allmännyttigt intresse, sjudubblats. Det är då icke så särdeles mycket begärt, när man önskar, att samma statsanslag, som nu utgår, fortfarande skall få utgå under det kommande budgetåret. Skillnaden mellan utskottsförslaget och reservanternas förslag är så obetydlig, att den icke spelar någon roll i avseende å rikets budget. Om vi därtill betänka, vilka ofantligt stora intäkter staten har av rusdryckshandlingen och de i förhållande därtill ytterst obetydliga belopp, som utgå till dryckenskapens bekämpande och till befrämjande av folknykterhet, kan det yrkande, som föreligger från motionärernas sida, icke anses vara i någon grad överdrivet.

Då motionärernas yrkande sammanfaller med utskottsreservanternas, ber jag att få yrka bifali till herr Kvarnzeliuss' m. fl. reservation.

Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)

Herr **Nilsson, Johan**,¹ i Skottlandshus: Herr talman! I likhet med det anslag, som nyss debatterades, rör sig även detta om ett mycket litet belopp. Det kanske därför icke kan vara så mycket att resonera om. Utskottsmajoriteten står i alla fall på Kungl. Maj:ts förslag, och det bör ju vara en ganska saklig ståndpunkt.

I statsverkspropositionen finner man, att socialstyrelsen, som yttrat sig ganska ingående i detta ärende, har rätt så ampert kritiserat denna byrås verksamhet, som det här närmast gäller att lämna anslag till. Man finner av socialstyrelsens uttalande här, att kravet på ökat statsunderstöd eller en stegring i dessa anspråk härrör sig mindre av minskade inkomster från andra håll, än av att byrån har ökat avlöningen till sin föreståndare högst väsentligt, nämligen från 6,000 till 9,000 kronor. Detta skulle vara den huvudsakliga anledningen till att anslaget behöver hållas vid sin gamla nivå, eventuellt ökas.

För min egen del har jag mycket svårt att bedöma, huruvida denna löneökning kan vara skälig eller ej, då jag icke har närmare kännedom om byråns verksamhet och om hur mycket arbete det är, som åligger denne föreståndare. Socialstyrelsen säger emellertid härom, att »Snarare kunde skäl anses föreligga för en minskning» av anslaget. Vad sedan beträffar kritiken över byråns verksamhet, yttrar socialstyrelsen följande: »Styrelsen kunde av dessa meddelanden ej undgå det intrycket, att byrån icke utan ensidighet ägnat sin uppmärksamhet åt vissa strävanden på området, nämligen förbudssträvandena, och därvid kanske icke i allo visat önskvärd hänsynfullhet mot företrädare av andra meningsriktningar.»

Det är ju en ganska besk kritik mot byråns verksamhet och uppträdande i dessa frågor. Vidare yttrar socialstyrelsen till sist, att den icke vill bortse från vikten av att denna byrå stödes av intresserad, frivillig verksamhet.

Departementschefen har gått något under det belopp, som socialstyrelsen tillstyrkt, och han har prutat ned anslaget till 8,000 kronor, med den allmänna motivering, som finns för varje nedprutat anslag i årets budgetförslag, nämligen att, i betraktande av de inskränkningar, som ansetts oundgängliga med avseende å jämförliga anslag och med hänsyn till den statsfinansiella situationen, även detta anslag kunde i någon mån nedsättas. Jag tror sålunda, att det finns goda skäl för utskottet att följa Kungl. Maj:t i denna fråga ävensom för första kammaren att göra detsamma.

Det har sagts, att staten har så stora inkomster av sprithanteringen, att man därför icke borde vara alltför njuigg med att anslå medel av dessa pengar för ett sådant ändamål. För min del anser jag, att dessa pengar kunna vara lika goda som andra pengar, ty det är icke annat än en beskattningsform på allmänheten, som det här gäller, och pengarna äro ju egentligen att betrakta såsom skattemedel. Jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Herr **Nilsson, Gustaf:** Herr talman, mina herrar! Jag kan för min del icke dela den föregående ärade talarens uppfattning i fråga om detta anslag, helt enkelt därför att efter min mening denna byrå på olika områden är av stor betydelse icke bara för den, som intresserar sig speciellt för förbudssaken, utan även för andra. När man önskar erhålla upplysning i olika avseenden på dessa områden än inom än utom landet, har denna byrå utfört ett gagnande arbete. Om man ser efter, vilka utgifter nykterhetssällskapen underkastat sig för upprätthållande av denna byrås verksamhet, finner man, att, då sällskapens bidrag till denna byrå från början endast uppgick till 1,000 kronor per år och statsanslaget till 8,000 kronor, detta förhållande under de senare åren förskjutit sig så, att statsanslaget med denna ökning med 2,000 kronor, som ägt rum, endast uppgår till 10,000 kronor, medan nykterhetssällskapen själva ökat bidragen till byrås verksamhet från 1,100 kronor till 7,554 kronor. Med hänsyn till det läge, i vilket själva nykterhetsfrågan, förbudet, för närvarande befinner sig, borde även denna kammare kunna förena sig i önskemålet att vi, i vad det gäller upplysningsverksamhet på detta område, alla — även de, som icke ansågo förbudet önskvärt — hava åtminstone den uppfattningen, att man i upplysningsavseende bör göra vad som göras kan. Om Kungl. Maj:ts förslag här skulle bifallas, skulle Sveriges anslag till internationella byrå i Schweiz bliva mindre än vad grannländerna, Norge och Danmark, lämna. Då över huvud taget såväl denna byrås verksamhet i Schweiz som upplysningsbyrås verksamhet i Sverige är av den beskaffenheten, att man tryggt kan säga, att — sedan förbudsfrågan är avförd från dagordningen — detta är den enda upplysningsverksamhet, som här bedrivs, kan jag icke finna, att man bör bifalla utskottets förslag, utan hemställer jag, att kammaren måtte i likhet med andra kammaren bifalla vad som föreslås i den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag således ber att få yrka bifall.

*Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)*

Herr **Kvarnzelius:** Herr greve och talman! Då ingen av utskottets ledamöter på reservanternas sida yttrat sig, har jag ansett mig böra begära ordet för att här även i min ringa mån försöka bidraga till att få kammaren att gå med på den mening, som är företrädd av mig och mina medreservanter.

Jag har mycket väl observerat de anmärkningar, som gjorts från K. socialstyrelsens sida, då den yttrat sig över detta anslagsäskande, men det är ju en gammal känd sak, att socialstyrelsen egendomligt nog, skulle jag vilja säga, i allmänhet har visat ganska litet förståelse för den organiserade nykterhetsrörelsen. Jag vill icke därmed säga annat, än att K. socialstyrelsen efter sin uppfattning företräder en nykterhetsvänlig åskådning, men den har knappast, såvitt jag kunnat följa med, haft förståelse för eller uppskattat värdet av det arbete, som den organiserade nykterhetsrörelsen utför. Sedan år 1913 ha nykterhetssällskapen sjudubblat sina anslag för den verksamhet varom nu är fråga, under det att statens bidrag, om utskottets och således även Kungl. Maj:ts

*Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)*

förslag vinner riksdagens bifall, kommer att vara detsamma som 1913. Man behöver ju icke forska mycket för att finna, att anslagsbeloppen på andra jämförliga områden däremot ha ökats högst betydligt.

Redan 1905 beslöt riksdagen att 1 % av vinstmedlen från rusdryckshanteringen, som inflöto till statsverket, skulle användas för nykterhetsändamål. Ifall man nu skulle taga ut denna procent av de medel, som flyta in till statsverket i olika former av rusdryckshanteringen, skulle det bliva ett betydligt högre belopp än vad som för närvarande finnes avsatt i budgeten för ändamålet. Jag kan väl förstå, att regeringen, då den gjort upp statsverkspropositionen och varit tvungen att på alla punkter söka begränsa utgifterna, har funnit sig även på denna punkt böra göra en besparing, men om man ser denna fråga i det sammanhang den enligt min uppfattning bör ses, kan jag icke finna annat än att det belopp, som det här är fråga om, är av den ringa beskaffenheten, att det skulle vara i hög grad anmärkningsvärt, om icke riksdagen skulle bevilja vad reservationen innebär, vilket ju för övrigt är i överensstämmelse med K. socialstyrelsens förslag.

Det är ju så att de två meningar som brottas mot varandra under det sistförflutna året fått sin utlösning i folkomröstningen. Den meningsriktningen avgick då med seger, som icke ville gå förbudsvägen, men från det hållet har åtminstone förklarats, att man är varm vän av nykterhetens befrämjande. Ett sådant befrämjande kan icke ske annat än genom understöd till den upplysningsverksamhet, som bedrivs på detta område. Det vill då förefalla mig som om även ur den synpunkten de, som icke äro förbudsvänner eller organiserade nykterhetsvänner, skulle finna sig mycket väl av att det lämnas ett rikligt understöd åt den rena upplysningsverksamheten. Ty det lärer väl ändå råda en tämligen enstämmig mening om att rusdryckerna åstadkomma så mycket ont i samhället, att allt, som kan göras för att motverka missbruk av rusdrycker och därav följande skadeverkningar, bör göras.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. afgivna reservationen.

Herr statsrådet **Lindqvist**: Jag tänker icke yttra mig i frågan om det föreslagna anslaget storlek, den frågan må kammaren själv överväga. Skälen för Kungl. Maj:ts förslag äro framhållna i statsverkspropositionen, och kammaren får pröva, vilken väg den vill gå. Det var emellertid en vändning i herr Kvarnzelius anförande, som gav mig anledning att begära ordet, nämligen den då han erinrade om innehållet i socialstyrelsens utlåtande i förevarande fall och där liksom gjorde en erinran mot socialstyrelsen. Han sade ju, för så vitt jag uppfattade hans ord rätt, att det föreföll honom något egendomligt, att styrelsens utlåtande fått den form och det innehåll det fått.

Det har ju i dag förut från annat håll gjorts erinringar mot socialstyrelsens verksamhet. Jag fann mig då icke genast böra begära ordet, därför att det var ett påstående, som gjordes, som naturligtvis får verka i den mån det kan, men då man nu även från annat håll gör sådana erin-

ringar emot ett ämbetsverk, som sorterar under det departement jag haft äran företräda under en tid, vill jag säga, att det torde nått upp vara någon förvaltning, som har ett så vidsträckt och ett så svårt arbetsfält som det socialstyrelsen har. Det föreligger där en rad av framställningar och utlåtanden, en mängd remisser från alla möjliga håll, och alla dessa utlåtanden och ärenden av skilda slag skola noggrant prövas, och man skall skriva om dem, varefter de gå ut till granskning. Det är påtagligt, att det måste bli skilda meningar, då granskning lägges på så skilda ting, varvid var och en ser på dessa saker på ett väsentligt olika sätt.

*Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)*

På samma gång jag, herr talman, ber att få betona, att under den tid jag beklätt detta ämbete, som jag om några dagar lämnar, icke till mig ingått någon erinran beträffande socialstyrelsens sätt att sköta sin verksamhet, vill jag med anledning av det sagda betona, att det för mig icke alls ter sig underligt, om det då och då på skilda håll och på olika områden uppstår en viss tvekan beträffande från styrelsen avgivna yttranden, ty det är sannerligen icke så enkelt att rättvist pröva alla dessa ärenden av skiftande art och åstadkomma yttranden och utlåtanden, som i tillräcklig grad tillfredsställa olika meningsriktningar.

Jag har ansett mig pliktigt, herr talman, att göra dessa erinringar.

Herr Bergman, Johan: Herr talman, mina herrar! Jämte det att jag anhåller att få instämma med de föregående ärade talare, som yrkat bifall till herr Kvarnzelius' m. fl. reservation, ber jag särskilt få fästa uppmärksamheten på en detalj, nämligen frågan om internationella byrån i Lausanne. Utskottets majoritet föreslår, i likhet med regeringen, en sänkning av det till denna byrå förra året beviljade anslaget. Det skulle bli 500 kronor mindre (1,000 kronor i stället för 1,500). Jag ber få meddela, att, enligt byråns räkenskaper får år 1922, av de nordiska länderna lämnats följande bidrag till denna byrå: Sverige 999 francs — det är naturligtvis schweiziska francs, då byrån har sitt säte i Schweiz — Norge 2,702:70 francs och Danmark 1,124:86 francs. Man tyckte nu med skäl, att det såg litet tråkigt ut, att Sverige skulle stå allra sist bland de nordiska länderna med avseende å bidragen till ett så behjärtansvärt ändamål som detta, och med anledning därav höjde föregående riksdag det anslag, som man nu föreslår att strax sänka igen. Genom denna höjning komma vi i alla händelser icke upp till samma belopp, som Norge lämnade, men vi kommo dock i en mellanställning mellan Norge och Danmark. Skulle utskottsförslaget bifallas, skulle man komma tillbaka igen till samma ställning som förut. Vad Sverige kan vinna genom en besparing av dessa 500 kronor är enligt min uppfattning mycket mindre än vad Sverige förlorar på ett sådant handlingssätt. Vad Sverige förlorar är ett imponerabilt och kan ju ej beräknas. Men alldeles säkert blir det icke uppvägt av de 500 kronor man besparar staten.

Vidare ber jag få erinra om en annan sak. Det har talats om att det råder skilda meningar i nykterhetsfrågan och om att staten även på

Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)

detta område bör vara opartisk. Det är emellertid ett fullkomligt miss- tag, om man tror, att internationella byrån i Lausanne är någon agita- tionscentral för någon viss riktning. Den har till uppgift att opartiskt uppmärksamma alla betydelsefulla fakta, all viktigare statistik på detta område o. s. v. samt att lämna absolut objektiva upplysningar till dem, som begära sådana. Dessa upplysningar begäras ofta såväl av regeringar som av enskilda personer och korporationer, och de lämnas fullkomligt opartiskt, från vilken nykterhetspolitisk riktning begäran därom än göres. Jag har icke heller hört någon anmärkning riktas mot denna byrås opar- tiskhet. Det sades av den ärade försvararen av statsutskottets huvudut- låtande här, att behovet skulle bero mindre på minskade inkomster än på andra orsaker — han talade närmast om en annan byrå, men uttryckte sig så allmänt, att man kunde tro, att han menade även denna byrå. Be- hovet har, vad internationella byrån beträffar, uppkommit genom kata- strofen i Centraleuropa. Det är numera omöjligt för byrån att från exem- pelvis Tyskland och Österrike och andra länder med deprecierad valuta kunna få de inkomster, som förut kunnat fås. Byrån utger t. ex. en tidskrift »Revue internationale contre l'alcoolisme» som den heter på franska språket och »Internationale Zeitschrift gegen den Alkoholismus» på tyska samt en årsbok med viktiga data och fakta på området. Dessa publikationer kosta ju åtskilligt. Tidskriftens prenumerationspris är f. n. 10 schweiziska francs, men det säger sig självt, att man för när- varande icke kan begära ett sådant belopp i Tyskland och icke heller i en del andra länder. De inkomster, som komma från dessa länder, äro ytterst obetydliga och spela ingen nämnvärd roll i inkomstbudgeten. Man anser det emellertid icke förenligt med byråns ändamål att inställa utskickandet av publikationerna till vissa länder, men man låter prenume- ranterna i dessa länder erlägga ett efter deras valuta avpassat belopp, som ingalunda motsvarar vad publikationerna kosta byrån. Under så- dana förhållanden är det den övriga världen, de som befinna sig i ekono- miskt bättre omständigheter och isynnerhet de under kriget neutrala, som måste träda hjälpa emellan för att även i detta hänseende i sin mån bidra till Europas ekonomiska återuppbyggande.

Med hänsyn till dessa internationella synpunkter ber jag att särskilt få rekommendera det högre anslaget i denna punkt. Jag har naturligt- vis icke heller något emot höjning i avseende å den andra punkt, be- träffande vilken andra talare förut gjort gällande synpunkter, som jag helt och hållet finner vara riktiga. Det är på det hela taget ur stats- finansernas synpunkt ytterst obetydliga belopp det här gäller, och be- sparingar kunna ske på större och ekonomiskt mera betydelsefulla punk- ter än denna.

Slutligen ber jag att få erinra om, att andra kammaren med myc- ket stor majoritet — 124 röster mot 70, om jag icke misstager mig — bifallit den av icke mindre än 11 ledamöter av statsutskottet — ur olika partier — undertecknade reservationen. Då det sålunda är tämligen visst, att i en gemensam votering det högre anslaget kommer att be- viljas, hemställer jag till kammaren, huruvida den icke skulle finna lämp-

ligt att bespara oss denna gemensamma votering och i dag utan vidare bifalla den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna till ifrågavarande punkt av utskottets utlåtande fogade reservation.

*Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)*

Herr **Nilsson, Johan**, i Skottlandshus: Jag kan ej finna annat än att de anmärkningar som statsutskottets ärade ordförande gjorde mot socialstyrelsen blivit tillbakavisade. Det har under debatten understrukits vikten av att byrån ägnade sig åt opartisk upplysningsverksamhet, men av socialstyrelsens uttalande torde man ha rättighet att läsa ut, att det är mot byråns mera politiska verksamhet, som man kanske kan säga, att anmärkningar egentligen äro riktade, och under sådana förhållanden tycker jag, att man bör vara socialstyrelsen tacksam för att den försökt att leda in byrån på rätt väg.

Vad anslagets belopp beträffar, så sammanfaller ju socialstyrelsens äskanden med vad reservanterna föreslå, och herrar reservanter stå således på precis samma ståndpunkt som socialstyrelsen i detta hänseende, vadan de icke heller beträffande detta rättvisligen kunna rikta någon anmärkning mot socialstyrelsen. Det är departementschefen, som sedan av finansiella skäl ansett sig böra pruta något på detta anslag — i likhet men vad som skett beträffande så många andra anslag. Det har icke skett något undantag beträffande detta anslag, denna byrå har icke blivit ställd i bättre eller sämre ställning än en massa andra institutioner, som fått sina anslag nedprutade i budgeten i år. Jag tror, att det finnes goda skäl att hålla fast vid Kungl. Maj: ts av utskottet biträdda förslag, till vilket jag fortfarande ber att få yrka bifall.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Det har icke varit min avsikt att rikta något klander mot socialstyrelsen. Jag har endast velat uttala min uppfattning om dess hållning i allmänhet till den *organiserade* nykterhetsrörelsen. Den föregående ärade talaren återopade socialstyrelsen i sin argumentation mot reservanterna i detta avseende. Det var anledningen, varför jag i detta sammanhang kom in på socialstyrelsen. Jag har också tidigare i det fallet uttalat min mening, som jag tror delas i vida kretsar.

Det är ju så, att socialstyrelsen, jämte sina många uppgifter i övrigt, även har att ägna sin uppmärksamhet och omvårdnad åt nykterhetens befrämjande. För närvarande finnes det här i landet två myndigheter som skola följa med nykterhetsarbetet, nämligen socialstyrelsen och kontrollstyrelsen. Kontrollstyrelsen har i första rummet hand om den ekonomiska sidan, och socialstyrelsen skall, såsom redan dess namn angiver, i första rummet ha hand om den sociala sidan av spörsmålet. Men mången gång får man ett intryck av, att kontrollstyrelsen i högre grad beaktar de sociala synpunkter, som måste beaktas vid handläggningen av dessa spörsmål. Det är ju någonting, som är omöjligt undgå att iakttaga, man tvingas att observera detta i och för sig rätt egenomliga förhållande.

Anslag till
främjande av
nykterhet
m. m.
(Forts.)

Den föregående ärade talaren yttrade vidare, att byråns verksamhet icke skulle vara fullt neutral. Om den saken är jag icke i tillfälle att med bestämdhet döma, därför att jag icke så i detalj kunnat följa denna byrås verksamhet, att jag om densamma kunnat bilda mig någon bestämd mening. Men det tror jag mig kunna säga, att styrelsen för densamma i mycket hög grad vill låta sig angeläget vara att se till, att byråns verksamhet är neutral och opolitisk. En säker garanti härför ligger också i den omständigheten, att Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings ordförande är densamma som ordföranden å statsutskottets 3:e avdelning, och jag tror, att den föregående ärade talaren lärt känna honom såsom en man vilken icke vill tillåta att det med anlitande av statsmedel bedrivs någon politisk propaganda vare sig åt det ena eller andra hållet. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Flera ledamöter begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 63.

Anslag till
sjukkasseväs-
sendets be-
främjande.

Punkten 36.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till sjukkasseväsandets befrämjande med 2,470,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr Edw. Larson väckt motion, nr 18, vari hemställts, att andra stycket av § 1 i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsbidrag åt sjukkassor den 11 oktober 1920 måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»dels 25 procent av under nästföregående år utbetald kontant sjukhjälp till lägst 90 öre och högst 4 kronor om dagen — dock att för

sjukhjälp över 4 kronor om dagen statsbidraget beräknas efter 4 kronors sjukhjälp — eller för vård å sjukhus, som av sjukkassa bekostats, därvid bidraget utgår med högst 1 krona om dagen.»

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I) att riksdagen måtte i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till sjukkasseväsandets befrämjande med 2,470,000 kronor; samt

II) att herr Larsons berörda motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr **Larson, Edward**: Herr talman, mina herrar! Då jag tillät mig frambära den motion som åberopas i den till behandling föreliggande punkten rörande höjt anslag till sjukkassorna, så var det icke med någon större förhoppning, att utskottet skulle tillstyrka densamma, sådana statens finanser för närvarande äro. Frågan föreföll mig emellertid vara av en synnerligen viktig natur, och därför lät jag mina betänkligheter falla. Det synes mig vara så, att om staten skall träda hjälpande emellan på något område, så bör det vara just på detta område. Det är svårt nog i dessa tider för många friska att draga sig fram, och huru mycket svårare skall det då icke vara för de sjuka. Det har också visat sig, att sjukkassorna ha en mycket stor uppgift att fylla, och det är min mening, att staten i största möjliga utsträckning bör träda emellan och stödja dem. Nu är det ju så, att sjukkassornas framtid icke är ordnad eller klar; det har till och med talats om, att sjukkassorna skulle förstätligas. Jag ber emellertid få säga, att jag tror, att det lyckligaste vore, om sjukkassorna kunde bibehållas ungefär i sina nuvarande former med tillräckliga bidrag från statens sida. Riksför-säkringsanstalten med sin oerhört invecklade och dyrbara förvaltning har väl ändå visat, att det icke är den rätta eller den lyckligaste vägen att förstätliga sjukkassorna vare sig för de sjuka eller skattdragarna.

Som frågan nu ligger har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 37—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41 och 42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Anslag till sjukkasseväsandets befrämjande.
(Forts.)

Punkterna 44—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
nya provin-
sialläkarbe-
fattningar.*

Punkten 66.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

dels medgiva, att å avlöningsstaten för första provinsialläkare och provinsialläkare finge från och med år 1924 uppföras ytterligare fem provinsialläkare, en var med en årlig lön av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare efter riksdagens hörande gjorda tillägg funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

dels ock, vid bifall till vad sålunda föreslagits, i riksstaten uppföra det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare med 1,575,050 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag hade utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren av herr *A. von Sneidern* väckt motion, nr 26, vari hemställts, att riksdagen måtte, med bifall i övrigt till vad Kungl. Maj:t under punkt 66 av femte huvudtiteln föresloge, å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare från och med år 1924 uppföra ytterligare 10 provinsialläkare och i anledning härav uppföra det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare med 1,588,800 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört följande:

»Vad beträffar antalet av de distrikt, som enligt utskottets förmenande från och med år 1924 böra nyinrättas, har utskottet efter övervägande ansett sig böra stanna för vad Kungl. Maj:t härutinnan föreslagit och har utskottet sålunda icke kunnat förorda den av herr von Sneidern väckta motionen.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motion, i vad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag,

a) medgiva, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare må från och med år 1924 uppföras ytterligare fem provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

b) föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skall gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare

efter riksdagens hörande gjorda tillägg finnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar; samt

c) vid bifall till vad sålunda föreslagits, i riksstaten uppföra det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare med 1,575,050 kronor.»

Vid denna punkt hade reservation anmäls av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *C. I. Asplund*, *A. Anderson* i Råstock, *I. J. Carlsson-Frosterud* och *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Vad beträffar antalet av de distrikt, som enligt utskottets förmenande från och med år 1924 böra nyinrättas, har utskottet efter övervägande ansett sig böra tillstyrka vad motionären i sådant avseende föreslagit.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr von Sneiderns ovanberörda motion,

a) medgiva, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare må från och med år 1924 uppföras ytterligare tio provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

b) föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skall gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare efter riksdagens hörande gjorda tillägg finnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar; samt

c) vid bifall till vad sålunda föreslagits, i riksstaten uppföra det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare med 1,588,800 kronor.»

Herr Kvarnzelius: Herr förste vice talman, mina herrar! Som kammaren behagade finna, har jag jämte några andra ledamöter av statsutskottet reserverat mig i denna punkt och yrkat bifall till den av herr von Sneidern väckta motionen angående inrättande av 10 nya provinsialläkarebefattningar i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 5 sådana. Jag har vid behandlingen inom utskottet av detta ärende funnit, att så pass goda skäl tala för motionärens framställning, att jag icke kunnat underlåta att reservationsvis bringa ärendet inför kammaren.

Det är icke något stort belopp det här rör sig om, och de fördelar, som kunna vinnas genom ett bifall till motionen, varigenom man ju endast fullföljer den plan, som av sakkunniga utarbetats för ordnande av förste provinsialläkare- och provinsialläkarefrågan i landet äro så stora, att det icke bör verka avskräckande att biträda reservationen, som redan av andra kammaren bifallits utan votering. För min del hoppas jag att denna kammare skall följa, vad andra kammaren sålunda redan beslutat. Frågan är redan så allmänt känd, att ett pläderande för eller

*Anslag till
nya provin-
sialläkarbe-
fattningar.
(Forts.)*

Anslag till
nya provin-
siälläkarbe-
fattningar.
(Forts.)

emot icke lärer avsevärt inverka på någons uppfattning. Det är utslutande en angelägenhet av ekonomisk innebörd, huruvida man skall fullfölja den uppgjorda planen eller stanna vid den reducering Kungl. Maj:ts förslag innebär. Då jag för min del icke anser det vara den stora ekonomiska innebörd i denna fråga, att man för den skull bör avbryta den hittills följda planen, så har jag, som sagt, reserverat mig, och jag ber nu, herr förste vice talman, att få yrka bifall till denna min reservation.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr förste vice talman! Man möter här också ett område, där det icke råder någon tvekan om det ändamål, varom fråga är, och ej heller om att det icke vore önskvärt, att man kunde gå fram i den hastigare takt, som reservanterna för sin del förorda. Riksdagen har tidigare anslutit sig till den utarbetade planen, och den har tydligt givit tillkänna sin mening om, att ordinarie provinsialläkaredistrikt böra inrättas i större omfattning än hittills. Som sagt, om *syftet* med reservationen råder ingen meningsskiljaktighet. Emellertid är det innevarande år på många områden så, att, där man varit fullt ense om, att det skulle varit önskvärt, om man hade kunnat vidtaga den eller den åtgärden, bevilja det eller det anslaget, man har måst avstå därifrån på grund av finansiella skäl. Detta fall utgör ett av dem, där man funnit sig nödgad att så förfara. Det är dock så, att man genom att gå snabbare fram icke, så vitt jag förstår, skaffar någon bättre läkarehjälp åt befolkningen på de orter det här är fråga om. Däremot åstadkommes indirekt en löneförstärkning åt den befattningshavare, som utövar läkareverksamhet på orten. Därtill avlyftes också i viss mån bördan av kostnaden för sjukvården från ortens befolkning och lägges i stället på staten. Då Kungl. Maj:t i år begränsat sin framställning till halva det antal distrikt, varom striden stod i fjol, så har statsutskottet för sin del kommit till den uppfattningen, att man bör följa Kungl. Maj:t på denna punkt, fastän det för oss skulle varit mycket tacksammare, om vi ställt oss på den andra sidan och tillstyrkt det högre anslaget. Men det är en lott, som vid många tillfällen kommer statsutskottet till del, att utskottet icke får välja den tacksammaste vägen utan den väg, som det ur ekonomiska och andra synpunkter finner vara den mest tillrädliga, och då Kungl. Maj:t och utskottet synas mig ha goda skäl för sina framställningar, skall jag tillåta mig att hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts av utskottet biträdda förslag.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Efter herr Ekmans anförande behöver jag icke säga många ord, enär jag uppfattade herr Ekmans anförande på sådant sätt, att han icke ville uppställa några svårare hinder för, att denna kammaren följer andra kammaren och utan votering bifaller reservationen. Emellertid vill jag erinra kammaren om, att mitt förslag endast innebär ett fullföljande av den plan för upprättande av ordinarie provinsialläkaredistrikt, som uppgjordes år 1920. Denna plan gick ut på inrättande av 98 nya, ordinarie

provinsiälläkaredistrikt, av vilka huvudparten skulle bildas av förutvarande extra distrikt. Då föreslogs, att denna förändring skulle genomföras under en tidrymd av 10 år, och sålunda kunde ett distrikt få vänta 10 år, en ganska lång tidrymd, under vilken förhållanden skulle fortfara, som redan 1920 ansågos vara otillfredsställande. Om man nu skulle följa Kungl. Maj:ts förslag att å avlöningsstaten för förste provinsiälläkare och provinsiälläkare från och med år 1924 endast uppföra ytterligare 5 provinsiälläkare, så skulle ju dröjsmålet bli ännu längre, innan de ogynnsamt belägna kommunerna, som få nöja sig med extra provinsiälläkare, skulle få ordinarie sådana. Det är en ekonomisk fråga, det erkänna alla, men denna ekonomiska fråga är ofta för en del kommuner ganska svårartad, den innebär oftast, att de avlägset belägna kommunerna få bekosta sin läkarehjälps själva, under det att de bättre situerade få ordinarie läkare av staten. Någon besparing ur nationalekonomisk synpunkt blir det sålunda icke, utan det enda som vinnes är, att staten under en kort tid sparar in några tusen kronor.

Men det är nog icke endast en ekonomisk fråga, utan det är i viss mån en kvalitetsfråga vad läkarehjälpen beträffar, ty ovedersägligt är, att då ett provinsiälläkaredistrikt blir ordinarie, så innebär detta att distriktet får en läkare, som blir kvar på platsen, en läkare, som fått tryggare beställning, under det att ett extra provinsiälläkaredistrikt betyder, att distriktet ofta får byta om läkare, vilket i sin tur ofta betyder en kvalitetsförsämring. Själva frågans ekonomiska räckvidd för staten i år är icke stor. Då de nya platserna komma att tillsättas först den 1 januari 1924, så utgår på årets budget endast halva kostnaden eller ett belopp av 13,750 kronor, och från denna summa får även dragnas den besparing, som göres genom indragning av en del extra provinsiälläkaredistrikt.

Då riksdagen förra året visade sig behjärta denna fråga och då andra kammaren så tydligt visat ett önskemål, som finnes hos de breda lagren på landsbygden, hoppas jag, att även denna kammaren skall följa reservanternas förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet **Lindqvist:** Herr förste vice talman! Min uppfattning av förevarande fråga är nogsamt känd. Vid behandlingen av samma ärende under förra riksdagen gav jag uttryck åt min mening och att den var den, att den takt man slagit in på genom att omvandla förhållandena med 10 ytterligare ordinarie provinsiälläkaredistrikt för varje år är den rätta takten, och jag tror, att det vore önskvärt, om man kunde bibehålla den. Jag tror också, att det skulle verka fördelaktigare för läkarevården ute på landsbygden i högre grad än herr Ekman tycktes förmoda, emedan ordinarie distrikt självfallet stimulera sökande i högre grad än extra distrikt och det blir lättare att få ut provinsiälläkare till olika platser, så snart distrikten förändrats från extra till ordinarie sådana. Kungl. Maj:t föreslog också på mitt initiativ förra året, att det skulle inrättas 10 nya ordinarie distrikt un-

*Anslag till
nya provin-
siälläkarbe-
fattningar.
(Forts.)*

*Anslag till
nya provin-
siälläkarbe-
fattningar.
(Forts.)*

der det löpande året, men vid det tillfället kom statsutskottet med sin sparsamhetssynpunkt och begärde, att endast 5 nya distrikt skulle inrättas. Min mening segrade i riksdagen, och det blev beslutat, att 10 nya ordinarie distrikt skulle inrättas för det året. Det är alldeles givet, att det för mig skulle varit kärast, om jag även i år kunnat gå fram med ett förslag om inrättande av 10 nya distrikt. Det är utslutande de tryckande ekonomiska förhållandena, de statsfinansiella skälen, som vi nämnt så många gånger under innevarande riksdag, som gjort, att Kungl. Maj:t nu endast föreslagit inrättande av 5 nya ordinarie provinsialläkaredistrikt.

Nu har ju emellertid andra kammaren, såsom nyss upplysts, följt reservanternas, och jag får för min del förklara, att i händelse man nu i riksdagen känner med sig, att det icke kan vara några risker, när den slutliga justeringen av budgeten skall ske i riksdagen, att få fram pengarna, så tycker jag man knappast bör tveka, och jag skall därför frångå den eljest gängse regeln, enligt vilken man in i det sista skall hålla på det förslag, som man framlagt. Jag ber alltså få säga, att jag inte kan finna det vara så farligt, utan jag tror det har god nytta med sig, om riksdagen känner, att den kan gå på det förslag, som reservanternas ha framlagt, och sålunda för det löpande året besluta inrättandet av 10 nya provinsialläkaredistrikt. Jag har ansett mig böra säga, att det endast beror på dessa sparsamhetsskäl, att det kungl. förslaget fått den innebörd det haft, och om inte dessa skäl förelegat så starka, skulle otvivelaktigt även från Kungl. Maj:t förslag framkommit om inrättande av 10 nya ordinarie distrikt.

Herr Petré, Alfred: Herr talman! Då jag man och man emellan hört uttalas farhågor för att en större ökning av antalet nya provinsialläkaretjänster skulle kunna medföra, att tillsättandet av de hittills vakanta tjänsterna skulle försvåras, har jag begärt ordet för att i detta hänseende lämna en upplysning. Det har visat sig, att dessa farhågor, som i fjol även uttalades i statsutskottets betänkande i frågan, lyckligtvis icke besannats. Antalet vakanta provinsialläkaretjänster var vid denna tidpunkt i fjol 19, och fastän genom föregående års riksdagsbeslut 10 nya tjänster tillkommit, så har vakansernas antal nedgått till 10, därav 3 nyinrättade; alltså äro endast 7 av de gamla provinsialläkaretjänsterna vakanta. I Norrland äro endast två av dessa tjänster vakanta. Trots den höjning av antalet provinsialläkaretjänster, som skett de sista åren, ha alltså nu i stort sett de förut under lång tid vakanta provinsialläkaretjänsterna i Norrland blivit tillsatta. Farhågorna ha alltså intet berättigande och ingenting talar sålunda emot denna ökning i provinsialläkaretjänsternas antal. Då nu de 10 provinsialläkaretjänster, som i denna motion begäras, tillhöra den första gruppen av de av provinsialläkarekommittén upptagna grupperna, eller den grupp av nya tjänster, av vilka behovet är störst, så hoppas jag nu, att denna kammare biträder andra kammarens beslut och bifaller motionen.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag ber i korthet få säga, att den siste ärade talarens bevisföring för riktigheten av sin sats icke var övertygande. Han sade nämligen, att nu flera av de tidigare vakanta provinsialläkarebefattningarna blivit besatta, och det visar, menade han, att statsutskottets uppfattning i fjol icke var riktig, och att tillkomsten av ett antal nya provinsialläkaredistrikt i mellersta och södra Sverige icke skulle hindra besättandet av vissa provinsialläkarebefattningar i Norrland. Det förhåller sig emellertid så, att man kan peka på åtminstone ett fall, då några dagar efter det riksdagen i fjol fattat sitt beslut om ökat antal provinsialläkaredistrikt, en sökande, den enda kompetenta sökanden till ett norrländskt provinsialläkaredistrikt, återtog sin ansökan med anledning av detta riksdagsbeslut. Att utvecklingen sedermera varit sådan, att man fått gott om läkare och till följd därav i större omfattning än tidigare lyckats besätta norrländska provinsialläkaredistrikt, det är en helt annan sak och uppvisar icke riktigheten av den ståndpunkt statsutskottet tidigare intagit. Inledningsvis betonade jag också att jag icke hört någon, som haft annat skäl att andraga mot ett fullföljande av den av riksdagen tidigare godkända planen än de rent ekonomiska hänsynen. Men jag kan verkligen icke inse, att dessa ekonomiska hänsyn undergått någon förändring, sedan propositionen avfattades.

Anslag till nya provinsialläkarbefattningar.
(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkt 67.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 68.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bidrag för anskaffande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med gällande grunder, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor.

Bidrag för anskaffande av provinsialläkarbostäder.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 47, inom första kammaren av greve *A. Wachtmeister* och den andra inom andra kammaren, nr 58, av herrar *Bj. Holmgren* och *J. Jönsson* i Boa, vari hemställt, att riksdagen ville medgiva, att statsbidrag tilldelades Älmeboda socken i Kronobergs län samt Eringsboda och Tvings socknar i Blekinge län, eller eventuellt endast de sistnämnda två, för anskaffande av bostad åt provinsialläkaren inom distriktet med ett belopp motsvarande en tredjedel av de kostnader sagda kommuner kunde styrka sig hava haft för ifrågakvarande ändamål;

Bidrag för
anskaffande
av provinsi-
alläkarbo-
städer.

(Forts.)

dels en inom första kammaren av herr *E. Jonsson* väckt motion, nr 48, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta att anvisa ett belopp, av 20,000 kronor att utgå till Lycksele kommun som bidrag till uppförande av bostad för provinsialläkaren;

dels ock slutligen en inom andra kammaren av herrar *A. Wikström* och *E. Lindmark* väckt motion, nr 111, däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta medgiva, att av det å 1922 års riksstat beviljade reservationsanslaget, 150,000 kronor, till bidrag för uppförande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden, måtte åt Jörns kommun i Västerbottens län få såsom bidrag för av kommunen uppförd läkarebostad utbetalas 21,600 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt yttrat bland annat:

»Vidkommande härefter de i ämnet väckta motionerna har utskottet vid den prövning utskottet ägnat desamma icke kunnat undgå att finna att med hänsyn till avfattningen av de i ämnet meddelade bestämmelserna vissa svårigheter uppstått vid dessas tillämpning, och har det synts utskottet, att på grund härav vissa distrikt, som enligt utskottets förmenande bort komma i åtnjutande av statsbidrag icke tillerkänts dylikt. Till dessa torde såväl Älmeboda, Eringsboda och Tvings socknars provinsialläkardistrikt som Lycksele distrikt kunna räknas. I båda dessa fall har nämligen distriktens anskaffning av läkarebostäderna skett under förhållanden, som för distrikten i fråga synes kunna medföra rätt till bidrag ur nämnda anslag. Utskottet anser sig dock icke kunna tillstyrka, att riksdagen skulle, i enlighet med vad motionsvis föreslagits, genom omedelbart beslut fixera beloppen av statsbidraget i fråga, utan bör enligt utskottets mening prövningen härav, därest från distrikten i vederbörlig ordning ingivas förnyade ansökningar, därvid ingivna handlingar torde, i den mån så befinnes lämpligt, kunna åberopas, bero på Kungl. Maj: t. Vad däremot Jörns provinsialläkardistrikt beträffar, har det synts utskottet uppenbart, att detta distrikt jämlikt gällande bestämmelser icke kan tillerkännas rätt till understöd av statsmedel.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

I) att riksdagen må till bidrag för anskaffande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med gällande grunder, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor;

II) att greve Wachtmeisters samt herrar Holmgrens och Jönssons i Boa ovanberörda motioner må anses besvarade genom vad utskottet sålunda anför;

III) att herr Jönssons motion likaledes måtte genom vad utskottet sålunda yttrat anses besvarad; samt

IV) att herrar Wikströms och Lindmarks motion icke må av riksdagen bifallas.»

Herr statsrådet **Lindqvist**: Herr talman! Statsutskottet har i förevarande punkt anför en sats, som det förefaller mig vara rätt

betänkligt att godtaga åtminstone utan någon erinran från den, som har framlagt eller fattat beslut i förevarande ärende. Statsutskottet säger nämligen, att det beslut, som regeringen fattat beträffande anslag eller statsbidrag för uppförande av provinsialläkarebostäder, behöver en justering, och utskottet anger vissa bestämda platser, som det gäller, och säger, att dessa böra kunna komma tillbaka till Kungl. Maj:t med sin framställning, som då skall undergå förnyad prövning.

Ja, mina herrar, jag undrar, om vi inte ändå i år visat oss vara litet på glid, då det gäller de konstitutionella vägarna. Kan det vara riktigt välbetänkt, att statsutskottet på det sättet granskar av Kungl. Maj:t fattade beslut, och när utskottet finner, att det kanske föreligger skäl till någon erinran, så går det till riksdagen och säger, att riksdagen då skall gripa in för att justera dessa beslut? Vi ha nu här i går i riksdagen genom gemensam votering fattat ett beslut, där samma utskott har utskrivit ett villkor, att en underordnad styrelse i statsförvaltningen skall ha en viss sammansättning för att riksdagen skulle kunna gå på de vägar riksdagen vill. Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang omnämna dessa två saker, och jag skulle önska, att herrarna ville överväga, huruvida det inte är riktigt som jag säger, att vi hålla på att närma oss kanske rätt så farliga vägar, och det kanske inte är så riktigt att utan ett övervägande fortsätta på dessa.

Beträffande själva sakfrågan förhåller det sig ju på det sättet, att riksdagen 1920 godkände en motion, som väckts om åstadkommande av statshjälp för frambringande av lämpliga bostäder för dessa läkare ute på landsbygden. När riksdagen vid det tillfället skrev till Kungl. Maj:t, betonade riksdagen dock uttryckligen, att »åtgärder i angivet syfte icke synas böra vidtagas beträffande distrikt, där lämplig läkarebostad kan anskaffas utan något ingripande från det allmänns sid». Det är ju, som herrarna höra, tämligen klara och otvetydiga direktiv, som riksdagen här har givit. Kungl. Maj:t skulle sålunda vid handhavandet av det anslag, som komme att beviljas för ändamålet, tillse, att det icke lämnades någon statshjälp till något distrikt, där lämplig läkarebostad utan det allmänns ingripande kunde åstadkommas. Om Kungl. Maj:t sålunda skall följa riksdagens direktiv, som Kungl. Maj:t alltid bör göra, synes det mig, så har Kungl. Maj:t att tillse, för det första huruvida distriktet icke har möjlighet att utan statshjälp anskaffa dessa bostäder. Nu har emellertid en annan sak tillkommit, som försvårar bedömandet av denna fråga. När framställning ingått och det varit under själva övergångstiden, så har det visat sig, att distrikt, som redan börjat bygga läkarebostäder, de ha, sedan beslutet blivit fattat i riksdagen om detta anslag, kommit in till Kungl. Maj:t och begärt att för detta bygge få anslag sig beviljat. Det ligger ju snubblande nära, synes det mig, att man, när en sådan framställning inkommer, frågar sig: Har det inte varit detta distrikts avsikt att även utan denna hjälp fullfölja denna byggnad, och är det riktigt, att sedan byggnaden kanske är halvfärdig eller på många ställen kanske nästan helt färdig, man då går in med begäran om statshjälp för bygget i fråga?

*Bidrag för
anskaffande
av provinsialläkarbo-
städer.
(Forts.)*

*Bidrag för
anskaffande
av provinsi-
alläkarbo-
städer.*
(Forts.)

Det har sålunda varit dessa två svårigheter, som legat i vägen, då det gällt att bedöma dessa ärenden, och det är därför, som det inte kännes så synnerligen angenämt att på det här sättet nu av riksdagen få så att säga en bakläxa och få den på det vis utskottet nu lagt upp den i sitt utlåtande. Jag tror mig kunna försäkra, att den regering, som suttit när dessa ärenden behandlats, genomgående varit besjälad av samma strävanden som lågo i den motion, som väcktes, när frågan genomfördes i riksdagen. Alla anse vi, att det är utomordentligt viktigt att få lämpliga bostäder för våra provinsialläkare, att få operationsrum och sådant och få det ordnat på lämpligt sätt, ty detta, om något, stimulerar självfallet dessa läkare att söka sin verksamhet ut till dessa områden. Men det har varit en liten hake till, som jag kanske får erinra om, och jag tror, att i ett av de fall, som omnämnts i utskottsutlåtandet, har denna hake varit i vägen. Det är föreskriften om att läkarebostäderna endast få innehålla så och så många rum. Men så uppför man på något håll en bostad, betydligt mycket större, och då blir det tveksamhet: Skall statsbidraget i så fall utgå? Nu blir det ju påtagligen så — andra kammaren har redan godkänt förslaget och första kammaren kommer säkerligen att följa, förmodar jag — att man från dessa platser kommer in till regeringen med ny framställning, och så får denna prövas igen. Vi få se vad det blir för resultat. Jag vill inte uttala mig därom, men jag hoppas att man får en regering, som bättre kan penetrera och bedöma ärendena än den nu sittande. Jag har ansett mig på den nuvarande regeringens vägnar böra åberopa de svårigheter, som förelegat, och framför allt framhålla de stränga direktiv, som riksdagen själv givit, när det gällt att handha dessa anslag.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: Jag ber först få säga, att jag icke skall följa socialministerns exempel att upptaga till diskussion en under de senaste dagarna avgjord fråga, utan jag vill endast söka att i korthet ange de skäl, som för utskottet varit bestämmande beträffande den nu föredragna punkten.

Utskottet är villigt vitsorda, att det har varit rätt svårt att bedöma och avgöra dessa frågor på ett ur olika synpunkter rättvist och likartat sätt. Det tidigare riksdagsbeslutet avsåg ju att genom en antagen förordning söka bereda statsbidrag åt de provinsialläkaredistrikt, som genom inköp eller byggande av bostad beredde sina provinsialläkare bostadsmöjligheter. När det gällde att övergångsvis tillämpa detta riksdagsbeslut, som enligt förordningen skulle träda i kraft viss dag, frågade man sig: Skulle sådana läkaredistrikt, som före förordningens ikraftträdande planlagt uppförande av läkarebostäder eller som vidtagit vissa förberedande åtgärder för inköp av dylika, därför anses böra uteslutas från delaktighet i anslaget? Eller var skulle i detta avseende gränsen sättas?

För att utröna, huru i detta avseende Kungl. Maj:t sett på saken och löst denna svårighet, sökte utskottet att få kännedom om samtliga de fall, som förelegat till prövning, för att därav bilda sig en

uppfattning om huru de i ärendet väckta motionerna borde av utskottet behandlas. Utskottet erfor då, att i åtminstone ett fall hade bidrag lämnats, ehuru långt gående åtgärder för åstadkommande av bostad inom ett läkaredistrikt vidtagits före den dag förordningen ifråga trädde i kraft. Det kunde sålunda icke enbart vara den omständigheten, som varit avgörande för Kungl. Maj:ts beslut, när Kungl. Maj:t avtog de ifrågavarande i motionerna behandlade ansökningarna. Det måste ha varit andra hänsyn, som i det fallet delvis inverkat, och utskottet sökte också i någon mån göra sig reda för, huruvida icke dessa andra hänsyn varit av den art, att man av dem kunde draga bestämda slutsatser om motiven för förfaringssättet. Vi kunde emellertid i det avsendet icke komma till något bestämt resultat beträffande skälen för avgörandet. Utskottet ville med det här föreliggande utskottsutlåtandet endast uttala den mening, att det icke trodde, att riksdagen skulle ställa sig på en så bokstavig tillämpning av förordningen, att varje disposition, som av läkaredistriktet ifråga vidtagits före den tidpunkt, då förordningen skulle träda i kraft, borde utgöra hinder för läkaredistriktet att erhålla statsbidrag till byggnadskostnaden. Om man emellertid ställde sig på den senare ståndpunkten, som sålunda innebure, att dessa distrikt borde kunna erhålla statsbidrag, så kunde det ju icke lämpligen direkt beslutas, utan borde i så fall avgörandet bli beroende på förnyad prövning. Denna nya behandling kunde väl skäligen icke verkställas på annat och bättre sätt än att Kungl. Maj:t från en så i riksdagen angiven utgångspunkt fick taga ärendet under förnyad omprövning. Det skulle icke varit möjligt för riksdagen, om man i denna omedelbart avgjort frågan, att pröva samtliga på ärendet inverkan omständigheter, vilket däremot givetvis blir möjligt för Kungl. Maj:t.

Ur dessa synpunkter tror jag det beslut, utskottet i detta fall förordar och som icke inneburit det ringaste försök att i någon mån klandra Kungl. Maj:ts tidigare åtgöranden, är det i sak riktigaste och lämpligaste, och jag ber därför, herr vice talman, få hemställa om godkännande av utskottsförslaget.

Herr **Rosén**: Herr talman! Jag ber att få lämna kammaren en upplysning. Statsrevisorerna besökte i fjol under sina resor även Lycksele och avlade då besök i provinsialläkarebostaden där. Denna bostad var just då färdig att tagas i bruk. Det upplystes av kommunala representanter, att Lycksele kommun fått avslag på sin ansökan om statsbidrag till läkarebostaden. Vi infortrade handlingarna i ärendet och studerade dem, och vi kommo till det resultatet, att enligt vår mening — därom tror jag samtliga voro ense — statsbidrag i det ifrågavarande fallet borde ha utgått. Ett förslag till uttalande från revisionens sida uppsattes också men kom fram först sista dagen, och då det var mycket utförligt och tvekan rådde, huruvida uttalandet möjligen kunde föra med sig icke avsedda konsekvenser, föredrogo vi att icke göra något uttalande alls. Vi voro emellertid fullkomligt överens om, att en motion

*Bidrag för
anskaffande
av provinsi-
alläkarbo-
städer.
(Forts.)*

*Bidrag för
anskaffande
av provinsi-
alläkarbo-
städer.
(Forts.)*

om statsbidrag i detta fall borde väckas, och så vitt jag förstår voro alla revisorerna ense om att en sådan motion borde stödjas.

Jag har, herr talman, bara velat lämna kammaren denna upplysning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 69—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Om anskaf-
fande av nya
vårdplatser
för sinnes-
sjuka m. fl.*

Punkten 75.

I en inom första kammaren av herr *A. Petrén* väckt motion (nr 82) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att fattigvårdssamhälle, som erlade avgift för å statens sinnessjukanstalt intagen person, skulle under budgetåret 1923—1924 utöver den av Kungl. Maj:t fastställda avgiften, 1 krona 10 öre per dag, erlägga en extra avgift å 40 öre per dag och person att inlevereras till statsverket för bildande av en byggnadsfond att användas för anskaffande av nya vårdplatser för sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka, och att riksdagen, därest detta förslag skulle vinna riksdagens bifall, vidare måtte besluta, att å Hultsfreds lägerplats skulle anordnas en anstalt för 234 svårskötta och störande obildbara sinnesslöa och 18 sinnessjuka män i enlighet med ett av medicinalstyrelsen uppgjort och till Kungl. Maj:t ingivet förslag för en beräknad kostnad av 940,000 kronor, samt för påbörjande av detta byggnadsföretag från nämnda byggnadsfond anvisa ett belopp av 450,000 kronor för budgetåret 1923—1924.

Vidare hade samme motionär i en motion, nr 83, föreslagit, att riksdagen — under förutsättning att det uti nyss berörda motion framlagda förslaget om uttagande av extra vårdavgift, att användas för byggnadsändamål, vunne riksdagens bifall — måtte av dessa byggnadsmedel bevilja ett anslag av 170,000 kronor för inköp och inredning av de å Västerviks stadsmark belägna lägenheterna Sydamerika, Nordamerika, Djurgården och Florida, därest medicinalstyrelsen vid ärendets prövning funne, att sinnessjukvård här kunde anordnas.

Slutligen hade av samme motionär i motionen nr 84 hemställts, att riksdagen — under förutsättning att det uti ovannämnda motion framlagda förslaget om uttagande av extra vårdavgift, att användas för byggnadsändamål, vunne riksdagens bifall — måtte av dessa byggnadsmedel bevilja ett anslag av 30,000 kronor för inköp och inredning av den i Börje socken belägna egendomen Granbacken, därest medicinalstyrelsen vid ärendets prövning funne, att sinnessjukvård här kunde anordnas.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I) att herr Petréns berörda motion nr 82 icke måtte vinna riksdagens bifall;

II) att herr Petréns motion nr 83 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

III) att herr Petréns motion nr 84 ej heller måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om anskaffande av nya vårdplatser för sinnessjuka m. fl.
(Forts.)

Herr **Petrén, Alfred**: Herr vice talman, mina herrar! Då jag finner mig föranlåten att på denna punkt begära ordet, så ber jag att till en början få framföra mitt tack till statsutskottet, för att utskottet tillstyrkt tvenne andra motioner, nämligen de av mina motioner, som röra en utvidgning av verksamheten vid statens sinnesslö-anstalter på Salbohed och i Vänersborg. Som målsman för sinnesslö-vården ber jag få framföra mitt tack härför.

Beträffande de nu föredragna motionerna har statsutskottet däremot icke varit lika nådigt. Jag skall vid detta tillfälle endast fästa uppmärksamheten på en av dessa motioner, nämligen den, i vilken jag hemställt, att riksdagen måtte besluta att vid Hultsfreds lägerplats anordna en anstalt för svårskötta och störande obildbara sinnesslöa. Detta förslag är resultatet av det uppdrag, som chefen för dåvarande civildepartementet på sin tid lämnade medicinalstyrelsen att undersöka, huruvida några övergivna lägerplatser skulle kunna lämpa sig för vård av sinnessjuka. Undersökningen gav till resultat, att endast tvenne f. d. lägerplatser, nämligen Hultsfred och Vännäs, hade det antal byggnader och ett sådant läge, att apterande till sjukvårdsanstalt kunde ifrågakomma. Vad Hultsfred beträffar lämpar platsen sig dock icke för anordnande av sinnessjukanstalt, då det därstädes icke gives tillfälle till arbete utomhus på grund av markens sterila beskaffenhet. På grund därav går förslaget ut på, att där befintliga byggnader skulle apteras till anstalt för störande och svårskötta obildbara sinnesslöa, för vilken kategori staten enligt riksdagens tidigare gjorda uttalanden bör sörja. Fastän förslaget sålunda innebär anordnande av sinnesslöanstalt å Hultsfred, skulle anstalten dock komma *sinnessjukvården* tillgodo, i det att enligt förslaget dit skulle överflyttas alla de sinnesslöa — eller idioter, som de i sinnessjukstadgan benämnas — vilka nu vårdas å hospitalen, uppgående till ett antal av sammanlagt ett par hundra.

I tvenne hänseenden skulle realiserandet av detta förslag gagna sinnessjukvården. Dels skulle hospitalen därigenom bli befriade från sinnesslöa, vilka på grund av sina mindre trevliga vanor ofta äro olämpliga för vård tillsammans med sinnessjuka. Och dels skulle *ett par hundra nya platser* erhållas för vården av de sinnessjuka.

Det kan väl icke vara någon ledamot av riksdagen obekant, att bristen på anstaltsplatser för sinnessjuka är synnerligen stor i vårt land. Vid detta års ingång uppgick antalet till hospital anmälda, som icke kunnat vinna inträde å sådant, till över 4,500. Må nu vara, att en avsevärd del av dessa exspektanter få en mer eller mindre tillfredsställande vård å länsupptagningsanstalter eller kommunala sinnessjukhus, så återstår dock en mängd vårdbehövande sinnessjuka, som för närvarande äro hänvisade till de enskilda hemmen eller till fattigvårds-

*Om anskaf-
fande av nya
vårdplatser
för sinnes-
sjuka m. fl.
(Forts.)*

anstalterna. Detta är emellertid till stor olägenhet såväl för de sinnessjuka själva, vilka ej här kunna få den nödiga vården, som ock för omgivningen, för vilken de sinnessjuka ofta äro störande, ej sällan också mer eller mindre farliga.

För min del blir jag ofta påmind härom, då jag allt som oftast erhåller skrivelser från landets olika delar, däri man begär, att jag skall ombesörja, att plats å hospital beredes för en farlig eller vanvårdad sinnessjuk. Då detta ju under nuvarande platsbrist ofta ej med bästa vilja i världen låter sig göra, och då någon förbättring i de nuvarande rent av tröstlösa förhållandena ju ej är möjlig utan *riksdagens medverkan*, så har jag ej kunnat underlåta att begagna tillfället att giva riksdagen en erinran om dess skyldigheter gentemot de stackars sinnessjuka, som sakna nödig vård.

Jag tillåter mig att för frågans belysande återgiva ett par exempel på skrivelser rörande sinnessjuka, som kommit mig tillhanda. För några månader sedan erhöll jag från en fattigvårdsstyrelse en skrivelse, däri anfördes följande: »I slutet av juli månad år 1922 intogs å härvarande ålderdomshem en sinnessjuk. Då denne var ytterst våldsam och samhällsfarlig, måste han interneras i anstaltens enda cellrum, där förut en sinnessjuk kvinna under flera år fått inhysas. Här har mannen gjort flera försök att bryta sig ut och uppför sig så våldsamt i cellen, att samtliga å anstalten intagna ej få ro och nödig vila varken natt eller dag. Som förhållandet nu är, kan det ej få fortgå längre, om icke de å ålderdomshemmet boende skola taga obotlig skada. Fara föreligger också, att om den sinnessjuka, som är stor och stark, på ett eller annat sätt lyckas bryta sig ut, han kommer att begå någon brottslig gärning, då han är kriminellt anlagd. För att förhindra detta finnes ej mer än ett sätt, nämligen skyndsamt beredande av plats på hospital, och då fattigvårdsstyrelsens framställning därom lämnats obeaktad nödgas vi härmed anhålla om Eder medverkan för en skyndsamt åtgärd i saken.» Jag satte mig omedelbart i förbindelse med vederbörande överläkare och fick till svar, att tidigare anmälda voro över 200 manliga patienter, och att ett flertal av dessa voro farliga, opålitliga, våldsamma, svårskötta och i hög grad störande, vilka uppgifter verifierades med utdrag av intagningshandlingarna rörande dem.

En annan skrivelse, som jag skall be att få uppläsa, har tillställts mig från fattigvårdsinspektionen med anledning därav, att denna, som allt emellanåt händer, funnit fall av vanvård bland en kommuns sinnessjuka. Fattigvårdskonsulenten i fråga skriver i sin rapport följande om en sinnessjuk, som varit sjuk i 15 år och sedan 10 år är sängliggande: »Han är föremål för den mest upprörande vanvård man gärna kan tänka sig. Han ligger ensam i en stuga och skall vårdas av en brorsdotter, som bor cirka 20 meter från hans bostad. Det är omöjligt för någon människa att bo i samma rum, som han ligger uti, ty luften i rummet är alltför odräglig. Med normalt luktsinne kan man ej vistas där mer än högst 10 minuter. Sängen, i vilken han låg, var gräslig att skåda. Sängkläderna, som utgjordes av halmbolster, kude

och täcke, voro nedsmetade av exkrementer och annan orenlighet. Han gör nämligen alla sina naturbehov i sängen. I denna bädd ligger han med flera liggsår på sin kropp. Han är icke våldsam, därtill är han alltför slö och slapp, men likväl omöjlig att vårda med de resurser, som stå till buds. Hans vårdarinna sade det vara omöjligt att hålla honom ren. Hon byter om i hans säng flera gånger om dagen, men en liten stund efter ombytet var det likadant. Någon försummelse från fattigvårdsstyrelsens sida föreligger icke, såvitt jag kunnat utröna. Någon fattigvårdsanstalt finnes ej i kommunen, och ingen av kommunens invånare åtager sig hans vård till något pris. Hans nuvarande vårdarinna har även frånsagt sig uppdraget att vårda honom, emedan hon ej anser sig gå i land därmed.» Jag satte mig också här omedelbart i förbindelse med vederbörande överläkare och fick den uppgiften, att det var 174 manliga patienter anmälda före denne man, men efter brevväxling med överläkaren har jag dock anledning förmoda, att mannen i fråga därefter bereddes vård å hospitalet.

Om anskaffande av nya vårdplatser för sinnessjuka m. fl.
(Forts.)

Det är emellertid ej endast sinnessjukvårdens målsmän, som få kännedom om den brist på vård, som kommer många sinnessjuka till del. Även allmänheten får nämligen alltsomoftast en påminnelse här-om genom meddelanden i pressen, som belysa den behandling, som kan komma sinnessjuka till del. Jag skall anföra ett par exempel därpå. För en tid sedan innehöll en huvudstadstidning en artikel från en landsortskorrespondent. Denna artikel hade till överskrift: »Upprörande missförhållanden flerstädes å landsbygden i fråga om sinnessjukvården. — — — Även i Skåne, Sveriges rikaste provins, lämnar sinnessjukvården mycket övrigt att önska.» Eftér en översikt av platsbristen i landet beträffande vården av sinnessjuka skriver artikelförfattaren följande: »Jag skulle kunna berätta upprörande detaljer om huru svagsinta personer bli behandlade, som icke kunna komma in vare sig på upptagningsanstalt eller hospital. Den tid, då man kedjade de våldsamt sinnessjuka vid väggarna, är ännu ej förbi, och jag känner till åtminstone ett fall, där en hårt angripen kvinna under veckor knappast haft en trasa på sin kropp. Så snart man försöker kläda på henne, sliter hon allt i stycken samt lever för övrigt under de mest beklagansvärda förhållanden, och ändå kan man icke trots ingripande både från läkare och enskilda personer få sådana in på anstalt, emedan det är överfullt förut. Det är beklagligt men sant. En mängd sådana fall skulle kunna anföras, fall av den mest upprörande beskaffenhet, fall av den art, att de kräva ett ingripande från vederbörande myndigheters sida. — Enskilda och kommuner stå alldeles handfallna. Vad skall man göra med en våldsam vansinnig? Att dag för dag och natt för natt hålla vakt om dem är ju en sak — och den praktiseras mångenstädes, men vilka oerhörda kostnader blir det icke för detta i en tid, då lönerna äro så högt uppdrivna. Ett annat sätt är att låsa in dem. Men det fordras celler härtill, och de, som på detta sätt instängas, uppföra sig understundom på ett så djuriskt sätt, att det knappast kan anas, långt mindre beskrivas. Och den, som dag för dag, vecka efter

*Om anskaf-
fande av nya
vårdplatser
för sinnes-
sjuka m. fl.
(Forts.)*

vecka, kanske månad efter månad, skulle sitta instängd på detta sätt — är den icke obotligt vansinnig förut, måste han eller hon förr eller senare bli det.»

Årligen bruka utdrag av provinsialläkarnas berättelser rörande deras besök hos sinnessjuka på landsbygden publiceras i pressen, och varje gång dessa pressmeddelanden komma, finnes ju där även åtskilliga fall av upprörande vanvård av sinnessjuka. Jag skall emellertid ej upptaga kammarens tid med att anföra flera exempel, men jag vill rikta den frågan till kammaren: Äro sådana förhållanden i avseende å de sinnessjukas vård, som de nu anförda, värdiga ett civiliserat samhälle? Svaret på denna fråga kan väl ej bli mer än ett.

Uti en artikel om sinnessjukvården, som i förra månaden var intagen i ett stort antal landsortstidningar landet över från Norrland till Skåne, uppställdes den frågan: »Var ligger ansvaret för statens försumlighet att anskaffa nödigt antal hospitalsplatser?» Och därpå svarades: »Knappast hos riksdagen. Tvärtom har denna aldrig visat njugghet ifråga om anslag till nybyggnader eller utvidgning av hospital. Snarare hos medicinalstyrelsen, som visat en påtaglig oförmåga att forcera ett program till hospitalväsendets nödiga utbyggnad.»

Jag begagnar, herr vice talman, tillfället att offentligen tillbakavisa påståendet, att medicinalstyrelsen under senare år visat försumlighet i detta avseende, och jag skall meddela fakta, som visa det oberättigade i den framkastade förebråelsen. Verkliga förhållandet är nämligen, att medicinalstyrelsen, sedan riksdagen 1917 beslutat uppförande av ett nytt hospital utanför Helsingborg, utarbetat det ena förslaget till anordnande av nya hospitalsplatser efter det andra, utan att desamma blivit förelagda riksdagen. Sålunda ingick medicinalstyrelsen redan i september 1917 — alltså samma år som Hälsingborgs hospital blev beslutat — till Kungl. Maj:t med förslag om utökning av Växjö hospitals område och dess utvidgning med nybyggnader, varigenom skulle vinnas ytterligare cirka 300 platser. Sedan 1918 års riksdag därpå, med anledning av kungl. proposition i frågan, beslutat inköpa för utvidgning nödigt markområde, ingick medicinalstyrelsen i augusti 1919 till Kungl. Maj:t med förnyad framställning i ärendet, därvid särskilt framhölls, vilken betydelse förslagets realiserande skulle få för Blekinge län, vars sinnessjuka för närvarande måste gå till Västerviks hospital, dit kommunikationerna emellertid äro mycket dåliga, under det att förbindelsen med Växjö är synnerligen god, vartill kommer, att Blekinge län ju har sin upptagningsanstalt för sinnessjuka vid Växjö hospital. Då förslaget emellertid icke upptogs av Kungl. Maj:t vid 1920 års riksdag, tillät jag mig att tillsammans med statens fattigvårdsinspektör, herr von Koch, väcka motion i frågan, vilken motion dock kallt avvisades av statsutskottet och riksdagen. Emellertid fortfor medicinalstyrelsen att uppgöra nya förslag. Redan i augusti samma år, alltså sommaren 1920, ingick styrelsen till Kungl. Maj:t med förslag om nybyggnader vid Väststena hospital för cirka 400 sinnessjuka. Visserligen ingick i detta förslag, att de gamla klosterbyggnaderna därstädes, vilka sedan cirka ett

århundrade använts för de kvinnliga patienterna, skulle utrymmas, så att enligt förslaget endast 100 nya platser skulle erhållas, men enligt mitt förmenande kan det ju ej få komma ifråga, att dessa f. d. klosterbyggnader bliva utrymda, så länge platsbehovet är så stort, som nu är fallet, varför det synes mig, att Kungl. Maj:t borde upptaga förslaget på sätt, att det begärdes anslag för uppförande av de föreslagna nybyggnaderna med fortsatt användande tills vidare av klosterbyggnaderna för deras nuvarande ändamål, varigenom 400 platser skulle vinnas för sinnessjukvården.

Om anskaffande av nya vårdplatser för sinnessjuka m. fl.
(Forts.)

Vidare ingick medicinalstyrelsen i oktober 1920 — alltså endast ett par månader efter det sistnämnda förslagets framställande — med en ytterligare framställning i sinnessjukvårdsfrågan till Kungl. Maj:t, däri föreslogs, att det skulle ske en uppgörelse mellan staten och de två största städerna, Stockholm och Göteborg, rörande sinnessjukvården, på så sätt, att dessa två städer skulle helt och hållet övertaga sinnessjukvård mot det, att staten lämnade ett skäligt vederlag. Denna framställning gjordes därför, att man inom medicinalstyrelsen kommit till den uppfattningen, att en sådan överenskommelse skulle medföra mycket stora fördelar *såväl* för staten som för städerna ifråga. På grund dels därav, att storstäder alltid ha ett större antal sinnessjuka än landet i övrigt, och dels därav, att i storstäderna en större del, en större procent av de sinnessjuka äro i behov av anstaltsvård på grund av de mera komplicerade förhållandena i storstäderna än på landsbygden, ha nämligen både Stockholm och Göteborg måst i mycket stor utsträckning själva anordna sinnessjukvård. Det antal sinnessjuka, för vilka de själva anordnat vård, är vida större än det antal av deras sinnessjuka, för vilka platser kunnat beredas på statens hospital. Det är klart, att ett sådant förhållande medför stora olägenheter, i all synnerhet när städerna aldrig veta, vad de ha att rätta sig efter, huru mycket de kunna räkna på, att staten kan åtaga sig av deras sinnessjukvård. Det är alldeles givet, att det skulle vara en ofantligt stor fördel för dessa städer att själva få anordna *hela* sin sinnessjukvård, när de då kunde planlägga densamma på ett mycket mera rationellt sätt än vad som nu är möjligt. För *staten* åter skulle det vara en mycket stor vinst, om staten genom att bevilja vederlag till Stockholm och Göteborg, för att de själva övertog sin sinnessjukvård, bleve befriad för all framtid från sinnessjuka ifrån dessa storstäder. Det skulle för ögonblicket betyda, att staten finge bortåt 1,000 platser å sina hospital lediga den dag, som dessa storstäder själva övertog sin sinnessjukvård, och jag vill särskilt framhålla, att det anslag, som på detta sätt beviljades för sinnessjukvården, också mycket förr skulle giva resultat, ty dessa storstäder skulle mycket förr kunna anordna platser, som motsvarade det antal de nu ha på våra hospital, än staten själv skulle kunna bygga ett antal byggnader, med motsvarande antal platser.

Vidare ingick medicinalstyrelsen i november 1922 med det förslag, som jag har tillåtit mig att lägga fram i denna motion, nämligen om anordnande av en sinnesslöanstalt på Hultsfreds lägerplats. Det skulle

*Om anskaf-
fande av nya
vårdplatser
för sinnes-
sjuka m. fl.
(Forts.)*

där bli plats för omkring 250 sinnesslöa, och huvudsakligen skulle anstalten enligt förslaget beläggas, som jag nämnde, med de sinnesslöa, som nu äro intagna på hospital, så att alltså ett par hundra platser skulle bli lediga på hospital.

Och slutligen har medicinalstyrelsen i förra månaden begärt att få uppgöra förslag till ny paviljong för asociala sinnessjuka, vilkas närvaro på vanliga hospitalsavdelningar är störande för sjukvården. Detta förslag är motiverat därmed, att de specialavdelningar, som vi hittills äga inom sinnessjukvården, nämligen kriminalasylen vid Växjö hospital och säkerhetspaviljongerna vid Sätters och Västerviks hospital, numera ej räcka till för att mottaga alla sådana asociala och kriminella sinnessjuka, som ej lämpa sig för de vanliga hospitalsavdelningarna. I själva verket är behovet av nya platser för sinnessjuka med asociala och kriminella tendenser i hög grad trängande, varför jag hoppas, att Kungl. Maj:t med det snaraste ger medicinalstyrelsen i uppdrag att göra upp det förslag, som vi ha begärt, så att propositionen i denna fråga kan framläggas redan vid nästa års riksdag. Förslaget innebär högst 100 platser av denna art.

Som vi finna, skulle alltså med realiserandet av de förslag, som ingå i de framställningar rörande sinnessjukvård, som medicinalstyrelsen under de senaste fem åren ingivit till Kungl. Maj:t, erhållas icke mindre än cirka 2,000 nya platser för sinnessjuka.

Jag har velat framhålla detta för att visa, hur obefogad den förebräelsen är, att medicinalstyrelsen ej tänkt på att vidtaga nödiga åtgärder för avhjälpan av den brist på platser för sinnessjuka, som tyvärr finnes i vårt land. Jag kan tillägga, att man inom medicinalstyrelsen även varit betänkt på att begära hos Kungl. Maj:t att få göra upp förslag till ett eller annat nytt hospital, och att enda anledningen till att så ej skett varit den, att man ansett det helt enkelt ej löna sig nu, då så många utarbetade förslag ligga i socialdepartementet, utan att hittills ha föranlett någon som helst åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Regeringarna ha under dessa år växlat, men medicinalstyrelsens framställningar om ökat antal platser för sinnessjuka ha alltjämt under de olika regeringarna legat orörda på socialdepartementets hyllor. Anledningen härtill är naturligtvis mycket lätt att förstå. Det är ju så, att dessa förslag, i synnerhet de först omnämnda, ha utarbetats under en tid, då byggnadskostnaderna varit abnormt högt uppdrivna. Nu är det emellertid så, att byggnadskostnaderna högst väsentligt ha nedgått, och därför synes det mig, som om tiden nu vore inne att upptaga sinnessjukvårdsfrågan till närmare prövning. Under alla förhållanden är det naturligtvis nödvändigt, att nya kostnadsberäkningar uppgöras rörande de förslag, som för några år sedan ingingo till Kungl. Maj:t, alltså förslagen om utvidgning av Växjö och Vadstena hospital. Ty de höga summor, som enligt dessa beräkningar skulle vara erforderliga, skulle naturligtvis ej nu behöva ifrågakomma. Men det är ej nog med nya kostnadsberäkningar till de gamla förslagen, ty enligt mitt förmenande behöves utredning både om den ordning, vari de framlagda förslagen böra reali-

seras, och även huru det ytterligare platsbehov, som därutöver finnes, lämpligen skall bli tillgodosett. Jag skall anföra ett exempel, som visar, hur välbehövligen en sådan utredning är.

Sedan åtskilliga år tillbaka ligger ett förslag utarbetat angående utvidgning av Piteå hospital — detta på grund därav, att man ansett det vara särskilt behöfligt att uppe i dessa trakter av översta Norrland bereda anstaltsvård för de sinnessjuka. Detta förslag har emellertid ej inlämnats till Kungl. Maj:it och det av det skäl, att man börjat bli tveksam, huruvida övre Norrlands sinnessjukvårdsfråga verkligen bäst löses med en utvidgning av Piteå hospital, ty det kan naturligtvis ifrågasättas, huruvida det ej med hänsyn till de långa distanserna uppe i dessa trakter vore lämpligare, att varje län här finge sitt eget hospital, om det alltså ej vore lämpligare, att ett nytt hospital anordnades i Umeå för Västerbottens län, än att Piteå hospital utvidgades.

Det behöves alltså, anser jag, en utredning därom, i vilka trakter av landet nya hospital böra förläggas. Enligt mitt förmenande bör en sådan utredning icke utföras av fackmän enbart, utan i densamma böra även deltaga åtminstone någon representant för riksdagen, särskilt för statsutskottet, som handlägger dessa frågor. Jag är nämligen övertygad om, att ett dylikt samarbete mellan sinnessjukvårdens målsmän och representanter för riksdagen skulle vara ägnat att i hög grad befördra sinnessjukvårdsfrågans lösning i vårt land.

Vad nu beträffar det här föreliggande förslaget, så skulle som sagt med dess realiserande ett par hundra platser vinnas för sinnessjukvården. Då jag utgick från, att man ej kunde öka Kungl. Maj:its förslag beträffande utgifter på huvudtiteln ifråga, så tillät jag mig att upptaga ett förslag, som för åtskilliga år sedan blev framställt inom psykiatriska föreningen, nämligen att lägga en extra avgift till den fastställda sjukvårdsavgiften för att användas till anskaffande av nya platser, och jag hade tänkt mig, att tidpunkten nu skulle vara synnerligen lämpligt vald härför, då avgiften vid hospitalen med detta års ingång blivit nedsatt från 1 krona 50 öre om dagen till 1 krona 10 öre. Det syntes mig därför, att det ej skulle ha behövt möta så stora betänkligheter att pålägga en extra avgift av 40 öre för byggnadsändamål.

Statsutskottet har nu avstyrkt detta förslag med en motivering, som synes mig något egendomlig. Utskottet säger nämligen, att det ej kan vara med om att för ifrågavarande ändamål ytterligare belasta med utgifter av detta slag tyngda fattigvårdssamhällen. I själva verket förhåller det sig ju emellertid så, att fattigvårdssamhällena numera ej äro tyngda av några utgifter till hospital. Det synes mig, som om utskottet ej hade beaktat, att enligt den nya fattigvårdslagen, som trädde i kraft 1919, ha fattigvårdssamhällena ej längre några utgifter för hospitalsvård, i det att enligt § 40 i denna lag landstingen äro skyldiga att gottgöra fattigvårdssamhällena för de hospitalsavgifter de erlagt. Det synes mig därför i själva verket, som om det anförda skälet egentligen ej vore något skäl för avslag. Vid sådant förhållande kunde det finnas fullgod anledning för en återremiss av ärendet, på det att utskottet måtte

Om anskaffande av nya vårdplatser för sinnessjuka m. fl.
(Forts.)

Om anskaffande av nya vårdplatser för sinnessjuka m. fl.
(Forts.)

taga i övervägande, huruvida det ej skulle kunna vara med om att på landstingen lägga den föreslagna extra avgiften. Då emellertid frågan redan är avgjord i andra kammaren, som avslagit motionen, skall jag icke påyrka återremiss, och av samma skäl skall jag icke heller tillåta mig att yrka bifall till motionen. Men det vill jag säga, att så länge jag har den äran att tillhöra denna kammare, så kommer jag att, för så vitt ej Kungl. Maj:t gör det, sörja för, att detta förslag om Hultsfreds lägerplats apterande till sinnesslöanstalt kommer under riksdagens behandling varje år, till dess att det har bifallits, och jag gör det på tvenne mycket goda skäl: för det första därför, att det synes mig i hög grad opraktiskt, att kronan tillhöriga byggnader skola stå på detta sätt utan någon användning år efter år, fastän de kunna användas för ett så behjärtansvärt ändamål som det här ifrågavarande, och för det andra därför, att de platser, som på detta sätt komma sinnessjukvården tillgodo, erhållas för en vida mindre kostnad per plats än om de skulle anskaffas genom nybyggnad.

Av skäl, som jag här antytt, skall jag emellertid, herr vice talman, i dag icke göra något yrkande i frågan.

Herr statsrådet **Lindqvist**: Endast några ord för lämnande av en upplysning angående en sak, som herr Petréns omnämnde i sitt anförande. Jag skall nu ej gå in på de förhållanden, som vidrörts i herr Petréns motioner. Dem har han ju själv klarlagt, och det torde ej vara något särskilt att därvidlag tillägga. I hans anförande framhölls emellertid, att medicinalstyrelsen ägnat en alldeles särskild uppmärksamhet åt sinnessjukvården i landet, men att det föreläge svårigheter att erhålla tillräckligt antal vårdplatser, och det liksom framskyntade i hans tal, att Kungl. Maj:t ej kanske i samma grad som medicinalstyrelsen hade beaktat dessa svårigheter. Jag anser mig därför pliktigt upplysa om, att jag hela tiden har med allra största intresse följt just den frågan. Jag har varit ute och sett på en hel del av våra hospital, och jag är fullt medveten om, vilken risk vi löpa här i landet, om vi ej kunna bringa upp flera vårdplatser och taga hand om dessa sinnessjuka, som ännu gå vind för våg ute i landet, och för att nå ett sådant resultat med de resurser, som äro tillgängliga, har jag med all kraft drivit på frågan om uppförande av de byggnader, som vi kunna åstadkomma för att bringa fram nya vårdplatser. Vi ha nu fått igång byggandet av paviljonger vid såväl Sätters som vid Västerviks hospital, och grundläggningsarbetet för det stora hospitalsbygget i Hälsingborg är nu i full gång. Jag har av tvenne anledningar drivit den saken så hastigt som skett, nämligen dels för att vi skulle få fram de nya vårdplatserna och dels för att vi skulle få dessa arbeten i gång under en tid, då det rådde en alldeles särskild arbetslöshet och därigenom kunna få folk i arbete. Nu kommer det naturligtvis att resa sig svårigheter för att i lika hastigt tempo kunna fullfölja denna verksamhet, ty det kommer att krävas nya pengar av riksdagen, och jag tänker mig, att redan till nästa riksdag måste Kungl. Maj:t gå in med en framställning om nytt anslag för att

kunna fullfölja det stora hospitalsbygget i Hälsingborg. Jag vill emellertid redan nu säga riksdagen, att jag anser för min del, att statsmakterna måste anstränga sig till det allra yttersta för att bringa fram erforderliga medel för att kunna få detta stora hospital i Hälsingborg färdigt. När det blir färdigt fyller det ju en stor del av det behov, som man har rätt att göra anspråk på att få fyllt, och jag tror därför, att när vi komma till den frågan skall väl också riksdagen vara böjd för att anskaffa de erforderliga medlen.

Jag har velat göra dessa erinringar, för att det ej skulle kunna uppfattas, som om Kungl. Maj:t icke haft samma levande intresse för denna angelägenhet som medicinalstyrelsen, och jag tror, att medicinalstyrelsens chef skall vara villig att klart understryka vad jag här sagt. Vi hava båda arbetat gemensamt för att driva dessa saker så hastigt som möjligt till ett slutligt resultat.

Herr Petrén, Alfred: Redan i mitt förra anförande framhöll jag, att det funnits goda skäl för Kungl. Maj:t att icke hittills lägga fram alla dessa förslag, som under de sista åren blivit av medicinalstyrelsen utarbetade, men jag framhöll också särskilt, att byggnadskostnaderna nu börjat bli mindre, varför det finnes goda skäl att nu på allvar taga upp dessa frågor till närmare prövning.

Då statsrådet erinrade om de byggnadsföretag, som på grund av *tidigare beslut* äro igångsatta, nämligen det stora hospitalsbygget i Hälsingborg och de nya paviljongerna vid Säters och Västerviks hospital, vill jag endast påpeka, att dessa tillsammans endast ge 1,400 platser, alltså en ringa del av de 4,500 platser, som enligt de inströmmande ansökningarna visat sig behövliga. Jag vill också säga, att skulle icke något nytt anslag beviljas till ytterligare byggnadsföretag under den tid Hälsingborgs hospital håller på att uppföras, då kommer frågan om sinnessjukvårdens ordnande att skjutas långt in i framtiden. Jag vill erinra om, att tidigare, såsom under det första decenniet av detta århundrade, byggdes *samtidigt* tvenne stora hospital, nämligen Säters och Västerviks, och som ett exempel på det intresse, som riksdagen tidigare visat sinnessjukvården, må nämnas, att det förekommit, att då Kungl. Maj:t icke förelagt riksdagen förslag, som medicinalstyrelsen utarbetat rörande utvidgning av hospital, riksdagen dock beviljat medel därtill, när enskild motionär framlagt förslaget för riksdagen.

Jag har endast velat göra detta tillägg till vad jag förut yttrat i frågan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 76—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anskaffande av nya vårdplatser för sinnessjuka m. ft.
(Forts.)

Bidrag för
driftkostna-
derna vid tu-
berkulos-
sjukvårds-
anstalter.

Punkten 93.

I punkt 92 av det vid innevarande års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över socialärenden den 8 januari 1923 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter med 2,675,000 kronor;

dels ock medgiva av departementschefen förordade ändringar i grunderna för anslagets användning.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 49) av herr *C. Hederstierna* och den andra inom andra kammaren (nr 37) av herrar *E. Uddenberg* och *L. Borggren*, däri hemställts, att riksdagen ville med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om ändring i grunderna för det ordinarie förslagsanslaget till bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalterna uppföra nämnda anslag i riksstaten med 2,900,000 kronor;

dels ock en inom första kammaren av herr *V. Edward Larson* väckt motion (nr 29), vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till anordnande av en energisk och målmedveten upplysningsverksamhet till förebyggande av tuberkulossjukdomens utbredning, ställa till medicinalstyrelsens förfogande ett belopp av 25,000 kronor, att utgå av det å femte huvudtiteln under punkt 92 till driftkostnader vid tuberkulossjukvårdsanstalter åskade anslaget.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herrar Hederstiernas samt Uddenbergs och Borggrens ävensom herr Larsons berörda motioner

a) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till bidrag för driftkostnader vid tuberkulossjukvårdsanstalter med 2,675,000 kronor;

b) medgiva de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 8 januari 1923 förordade ändringarna i grunderna för anslagets användning.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *J. L. Widell*, *E. A. Hallin*, *O. Olsson* i Kulenbergstorp, *S. Bengtsson* i Norup, *J. D. Norman* och *P. M. Olsson* i Blädinge ansett, att de i ämnet väckta motionerna bort i så måtto tillstyrkas, att den av Kungl. Maj:t föreslagna sänkningen av statsbidragen ej skulle tillämpas förr än från och med den 1 januari 1924 och att följaktligen förslagsanslaget till bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter borde föreslås till 2,790,000 kronor.

Herr **Hederstierna**: Det är ju icke ofta jag tager kammarens tid i anspråk för annat än lagfrågor, och att jag gör det här i denna punkt beror på, att jag är ordförande i något, som heter västkustsanatoriernas samorganisation. Det är en organisation, som utgör

en gemensam styrelse för de tre västkustsanatorierna för tuberkulösa barn, nämligen Styrso, Apelviken och Barkåkra.

Jag skall icke här utbreda mig om den välsignelsebringande verksamhet på tuberkulosvårdens område, som dessa sanatorier utföra, ty det förmodar jag, att alla i denna kammare, åtminstone de, som ha aldrig så litet kännedom om dessa sanatorier, äro fullt övertygade om. Man kan där få se barn, som från början icke kunnat röra sig, efter en jämförelsevis kort tids behandling med sol eller annan ljuskälla, luft och bad lämna sjukhuset såsom fullt friska.

Dessa sanatorier ha ju från början tillkommit genom enskilda personers initiativ: man har samlat ihop medel och uppfört den första byggnaden. Vad Apelviken beträffar, som jag närmast känner till, har ju doktor Almer, som under några år var ledamot av denna kammare, nedlagt ett synnerligen aktningvärt och berömvärt arbete för detta sanatoriums uppkomst.

Sedan dessa sanatorier sålunda kommit till stånd, har staten vid åtskilliga tillfällen anslagit medel för uppförande av nya byggnader. För bedrivandet av sin verksamhet hava dessa sanatorier däremot mycket små resurser. Det finnes visserligen några donationsmedel och vissa medlemsavgifter att tillgå, men på det hela taget är driftkapitalet mycket obetydligt och man lever därför i stort sett på de bidrag, som lämnas av det allmänna. Staten anslår för närvarande ett belopp av kr. 1:75 per barn om dagen under det villkor, att enskilda icke påläggas högre avgift än 1:75. Då de enskilda ju vanligen icke ha råd att betala, ankommer det på fattigvårdssamhällena att inleverera denna avgift. Dessa senare få emellertid sedermera ersättning härför av landstingen enligt paragraf 41 i fattigvårdslagen.

Emellertid har det visat sig, att denna sammanlagda summa av kr. 3:50 icke räcker till för bestridande av driftkostnaderna, utan för varje år nödgas samorganisationen vända sig till alla landstingen ute i landet och anhålla, att de måtte bevilja ett bidrag för varje barn från landstingsområdet, som vårdas på sanatorierna. För varje sommar gör man sålunda upp en beräkning, hur stor dagskostnaden kommer att bli för nästa kalenderår, och på grundval av denna beräkning begär man sedermera nyssnämnda bidrag av landstingen. Så vitt jag kan minnas, ha landstingen alltid ställt sig förstående för dessa framställningar och anslagit vad som kunnat anses erforderligt för kommande kalenderår. När man alltså nu i somras gjorde upp beräkningen över, hur mycket man skulle begära av de olika landstingen, hade man dessa kr 3:50 att utgå ifrån. Man tog i betraktande, att levnadskostnaderna skulle komma att sjunka, och räknade ut, vad som utöver de 3:50 skulle behöva begäras av landstingen. Sedan detta var gjort, ingick man med sin framställning och landstingen beviljade sedermera anslag för nu löpande kalenderår.

Nu har Kungl. Maj:t i föreliggande proposition hemställt, att statens bidrag till dagskostnaderna måtte från den 1 juli i år nedsättas från kr. 1:75 till kr. 1:50, och på samma sätt har det föreslagits nedsätt-

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulosjukvårdsanstalter.
(Forts.)

ning för andra sanatorier och tuberkulosanstalter, nämligen för tuberkulossjukhus från 2 kr. till kr. 1:85 samt för tuberkulossjukstugor och tuberkulosavdelningar vid lasarett från kr. 1:50 till kr. 1:40, allt för dag och patient. Detta skulle gälla för hela budgetåret, och avser således även förra hälften av nästa budgetår.

Konsekvensen av vad Kungl. Maj:t sålunda av sparsamhetsskäl ansett sig böra föreslå, blir naturligtvis den, att bördan av driftkostnaderna överflyttas från staten till landstingen, och därmed kommer man in på en princip, som är alldeles motsatt den, som man hittills hävdad i detta avseende. Man har nämligen hittills alltid velat, i avsikt att jämna skattebördan, flytta över utgifterna för allmänna ändamål från de mindre korporationerna till staten. Här går man i alldeles motsatt riktning, och för att spara för staten överflyttar man en utgift på landstingen med den påföljd, att de landsting, som ha flera tuberkulösa barn än andra, blir mera betungade och deras invånare få betala högre landstingsskatt, medan utgiften, om den bures av staten, skulle varit fördelad på hela landet.

Jag skall icke taga upp någon diskussion i det av mig nu senast berörda avseendet, då jag därutinnan inte fått något medhåll inom utskottet, utan skall inskränka mig till att i enlighet med reservanternas endast tala om de utgifter, som belöpa sig på senare hälften av kalenderåret 1923. Hur måste nu de olika sanatorierna ställa sig, då de efter den 1 juli få ett nedsatt dagsbidrag från statens sida? Jo, vi få naturligtvis försöka förskottera pengar på något sätt och skynda oss in till de landsting, som sammanträda i år, och begära dels anslag för följande kalenderår som vanligt, dels även att landstingen skola vara vänliga och fylla den brist, som uppstår därigenom, att staten icke fortsätter att för hela innevarande kalenderår ge lika högt bidrag som hittills, vilket sanatorierna haft anledning hoppas, att staten allt fortfarande skulle göra.

Skall staten slå in på den bogen att göra prutningar på dylika anslag, så skulle jag bestämt vilja uttrycka den önskan, att det i fortsättningen åtminstone sker per kalenderår, så att när avgifterna ändras eller nedsätts, ändringen blir gällande från ingången av ett nytt kalenderår. Ty gör man inte det, blir det bara besvärligheter och trassel och beräkningarna rubbas alldeles för vederbörande korporationer, och dessa måste då själva träda in och hjälpa.

Jag tror därför, att det är berättigat att inlägga en bestämd gensaga mot att förfara så, som Kungl. Maj:t här har gjort. Äro nu landstingen nog hyggliga att fortfarande av intresse för den goda saken vilja hjälpa de tuberkulosanstalter det här är fråga om, måste de, utöver de vanliga avgifterna, även påtaga sig en särskild avgift för att ersätta vad staten dragit in under halvåret 1 juli—31 december 1923. Jag tror, att detta är att på ett sätt, som inte är lämpligt, rubba de kalkyler, som landstingen gjort upp.

Jag vill slutligen påpeka, att reservationen har med inte så liten majoritet antagits av andra kammaren, och det vore därför glädjande, om första kammaren här ville följa medkammarens exempel. Då emel-

lertid reservationen icke är avfattad i form av ett förslag till beslut, skall jag be att få framställa ett yrkande i överensstämmelse med det, som blivit bifallet i andra kammaren. Det skulle innehålla, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herrar Hederstiernas, Uddenbergs och Borggrens ovanberörda motioner, men med avslag på herr Larsons motion, a) i riksstaten uppföra etc., alldeles som här står, endast med den skillnaden, att beloppet 2,675,000 kronor utbytes mot 2,790,000 kronor, samt b) medgiva etc., alldeles som det här står ända till och med ordet »användning», men med det tillägget, att beslutet tillämpas från den 1 januari 1924.

Jag hemställer om bifall till detta mitt yrkande.

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Jag kan i huvudsak nöja mig med att instämma med den föregående ärade talarren. Jag vill emellertid ytterligare understryka, att när landstingen och styrelserna för de sjukvårdsanstalter, det här gäller, under föregående höst uppgjorde staterna för 1923, räknade de med lika högt statsbidrag, som hittills utgått. Om nu detta statsbidrag skall minskas från den 1 juli i år, är det ju givet, att de för dessa sjukvårdsanstalter föregående höst fastställda staterna, komma att rubbas. Om riksdagen dessutom i princip godtager utskottets förslag, så har ju icke vederbörande, då staterna skola göras upp, någon visshet om, huru högt statsbidrag de hava att räkna med. Under sådana förhållanden anser jag, att staten inte bör slå in på den vägen, utan att vederbörande styrelser och landsting måtte få ha visshet om, vilket statsbidrag de kunna räkna med under kommande budgetår.

Jag yrkar därför bifall till det av herr Hederstierna under diskussionen rörande denna punkt gjorda yrkandet.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Jag ber att få tacka utskottet för den välvilliga motivering det skänkt min motion. Det är blott skada, att utskottet icke varit konsekvent och sträckt sin välvilja något längre. Ehuru utskottet uttalat önskvärdheten av ett i möjligaste mån effektivt arbete för att nå det syfte, vartill motionen siktar, så har utskottet likväl icke kunnat tillstyrka det lilla belopp, som jag i motionen föreslagit.

Orsaken härtill synes i första hand vara de stora anslag, som de senaste åren lämnats till dispensärverksamheten. Ja, jag skall inte tadel utskottet, för att det kommit med ett sådant skäl. Den fråga, som framförts i motionen, hör väl, förmodar jag, enligt utskottets mening till de mindre, men hade utskottet kunnat genomtränga densamma, så skulle utskottet säkerligen icke åberopat dispensärverksamheten såsom ett skäl för avslag. Dispensärverksamheten utgör ju ett komplement till anstaltsvården, mitt förslag avser att genom upplysning förebygga sjukdom. Dispensärverksamheten har till första uppgift att hygieniskt uppfostra de sjuka och detta sker genom skolade sjuksköterskor och sjukbesökare. Det är alltså två vitt skilda uppgifter, som dessa båda olika slag av verksamhet avse.

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

Dispensärverksamheten har en stor uppgift att fylla. Jag är själv i den ställningen, att jag vet, vilket gott och välsignelsebringande arbete den utför. Men jag tror, att om min motion bleve bifallen, skulle det arbete, den äsyftar, och dispensärverksamheten ömsesidigt komplettera varandra.

Även Nationalföreningens mot tuberkulos verksamhet är ju åberopad såsom ett skäl mot detta anslag. Ja, det är alldeles givet, att den föreningen gör ofantligt mycket gott, men dess uppgift är dock icke inriktad på det uppslag jag tillät mig framlägga. Den viktigaste av Nationalföreningens mot tuberkulos uppgifter är ju och har varit att främja dispensärverksamheten, och den har givit mycket stora anslag härtill under de senare åren. Den har vidare mellan 1912 och 1917 anordnat icke mindre än tolv olika kurser för utbildning av dispensärsköterskor, så dess arbete är ju, kan man säga, ganska omfattande lagt. I detta arbete ingår visserligen också upplysningsverksamhet, och föreningen håller årligen ett hundratal föredrag, men dessa föredrag torde i ringa grad nå landsbygdens befolkning. Föredragen hållas väl, föreställer jag mig, i de tätt befolkade, stadsliknande samhällena, men nå, som sagt, icke landsbefolkningen, som dock är i så stort behov att få upplysning i denna sak.

Som frågan nu ligger, har jag, herr talman, intet yrkande i denna punkt.

Herr statsrådet **Lindqvist**: Jag tror, att herr Hederstierna väsentligen överdriver farhågorna i detta fall, att döma av hans utläggning här av Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju så, att levnadskostnaderna fallit, och har det inte varit i så raskt tempo, så äro de dock på nedgående, och den lilla sänkning av dessa avgifter, som Kungl. Maj:t nu föreslår, har beräknats skola svara emot den sänkning av levnadskostnaderna, som ägt rum. Håller denna beräkning streck, så blir det ju inte i något avseende någon ytterligare börda, som lägges på landstingen, ty någon merutgift uppstår då ej.

Herr Hederstierna riktade sedan en erinran mot, att Kungl. Maj:t i sitt förslag ej hållit sig till kalenderår. Men herrarna veta ju så innerligt väl, att det skett en omläggning inom statsförvaltningen och att ett nytt budgetår införts, som börjar den 1 juli. När budgeten skall göras upp, går det självfallet lättare och stämmer bättre, om man får följa budgetåret och inte behöver dela upp ett anslag i ena fallet så och i andra fallet så. Det är endast av den anledningen, man inte följt kalenderåret i detta avseende.

Nu är det ju alldeles givet, att man såvitt möjligt bör tänka på, som herr Hederstierna sade, att såvida inte kommuner och landsting, när det gäller att företräda det allmännas hjälp, klara sig, staten bör träda hjälpende emellan. Staten är ju den största institutionen och dess utgifter kunna fördelas på de skattdragande på annat sätt än kommunernas eller åtminstone bredas ut mera. Men jag försäkrar, att det här åtminstone icke varit vår avsikt, att staten skulle skaka av sig sin börda

och låta den falla på landstingen, utan man har ansett, att då allting annat fått prutas ned, man bort pröva, om det inte även kunde prutas på detta område. Detta för mig i minnet osökt tillbaka till de dagar och veckor, då vi sutto och gjorde upp den här femte huvudtiteln så, som den skulle föreläggas riksdagen. Det var rätt pinsamt, ty trycket var hårt och besparingar skulle göras överallt. Man frågade sig: Kunna vi pruta på detta anslag till sjukvård, till läkarevård och till allt detta andra, som femte huvudtiteln omfattar? Jag försäkrar, att det gjordes det starkast möjliga motstånd från detta departement mot finansministern och dem, som skulle sköta om budgeten, och vi fingo också våra erinringar och det sades, att socialdepartementet var det omöjligaste av alla departementen, därför att vi inte ville göra åt oss. Men vi nödgades i alla fall göra det; vi fingo göra våra nedprutningar, hur obehagligt det än kändes, ty nöden har ju ingen lag. Det var i ett tvångsläge vi befunno oss, och de jämkningar, som vi blevo tvungna att göra, drabbade även denna punkt.

Nu har emellertid andra kammaren fattat sitt beslut, och jag antager, att första kammaren följer det för att känna sig riktigt på den säkra sidan. Det är väl ingen riksolycka skedd därmed, förmodar jag. Jag har emellertid velat göra dessa erinringar för att söka övertyga kammaren om, att det inte varit något nöje för oss att pruta, men vi ha gjort det i detta fall, då det inte skulle medföra några ökade pålagor för patienterna och inte heller, som vi hoppas, någon större börda för landstingen, utan det hela skulle jämna ut sig på grund av livsmedelsprisens fall.

Herr Hederstierna: Jag vill bara säga, att statsrådets resonemang skulle vara alldeles riktigt, ifall samorganisationen, som jag talade om, förra året räknat med samma kostnader som förut, men jag är ganska säker på, att vi räknat på en nedsättning av levnadskostnaderna under nu löpande kalenderår, och minskar man då anslaget, så som här är föreslaget, måste följderna bli en ökning av inkomsten från andra håll. Vid detta förhållande vacklar hela grunden för statsrådets resonemang. Vidare är det klart, att om man ensam räknar efter budgetår, bör man göra det från början, men om man har kostnader tillsammans med en annan korporation, måste man se till, att ingen rubbning sker, och då kan det bli nödvändigt att räkna efter kalenderår.

Herr Ekman, Carl Gustaf: I föreliggande fråga har utskottet, som kammaren finner, följt Kungl. Maj:t. För utskottet gällde det först att pröva, huruvida den varsamma nedsättning, som Kungl. Maj:t gjort ifråga om anslagen till olika sjukvårdsanstalter, kunde vara av förhållandena betingade eller icke. När det då kunde konstateras att de nu gällande högre avgifterna ligga väsentligt lägre i jämförelse med det tidigare prisläget på de nödvändighetsartiklar, som därför skulle anskaffas, än vad de av Kungl. Maj:t föreslagna avgifterna ligga i förhållande till det nuvarande prisläget, så kunde utskottet icke finna an-

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

nat, än att förhållandena voro sådana, att, då på alla möjliga områden begränsningar och inknappningar måste företagas, vad Kungl. Maj:t här föreslagit vore skäligt och befogat. Men det är ofta man får göra den erfarenheten i statsutskottet, att så snart det gäller ett anslag, som skall utgå antingen i portioner över hela landet eller samlat från statens sida, det är så många, som känna det som en befrielse, när de få avveckla det från de lokala utgifterna och lägga det över på staten. Det är dock i regel så, att detta överförande icke innebär någon skattelindring. Åtminstone är detta fallet då det gäller en utgift, som fördelar sig så ungefärligen lika på landet i dess helhet som kostnaderna av denna art.

Den motion, som i denna kammare framburits av herr Hederstierna, påvisade emellertid att olägenheter skulle uppstå, därför att man inom landstingen vid uppgörandet av lasarettsbudgeterna givetvis räknat med förutvarande statsanslag för hela år 1923. Utskottet observerade detta förhållande och ägnade detsamma en ganska ingående prövning, ty man måste ju givetvis säga, att detta i och för sig kunde innebära en olägenhet. Men när vi kommo till den uppfattningen, att anstalternas kostnader fallit säkerligen mera men åtminstone lika mycket som den sänkning, som Kungl. Maj:t nu föreslagit — jag säger detta trots vad herr Hederstierna nyss nämnde, att man inom landstinget räknat med prisfall vid uppgörandet av landstingsbudgeterna — trodde utskottet, att den befarade bristen för landstingen icke vore allt för betänklig. Då vidare det belopp, som det nu är fråga om, utgör allenast 115,000 kronor, fördelat på alla våra landsting, samt då detta belopp sedermera skall genom landstingen utspridas på de olika lasarettsbudgeterna, bli nog ifrågavarande belopp — om brist av denna anledning likväl uppstår — så små, att jag tror, att talet om, att landstingen skola komma i några verkliga svårigheter på grund av denna skillnad, knappast kan givas något vitsord. Det kan givetvis gälla kustsanatorierna, som ju befinna sig i ett något annat läge, men jag tror, att det jämväl beträffande dessa kan sägas, att det bidrag, som de enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle erhålla, för närvarande utgör ett större bidrag än vad det i själva verket utgjorde vid den tidpunkt, då beloppet fixerades.

Från dessa synpunkter kom utskottet till den uppfattningen, att man här icke borde avvika från vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag vill slutligen säga, att kammarens behandling av anslagsfrågor nu har tendens att gå i den riktningen, att man på punkt efter punkt synes anse, att några tusen kronor här och några tusen kronor där icke göra så mycket. Men när man fortsätter på det sättet, till dess man kommit till själva den oundvikliga budgetuppgörelsen brukar man ibland få höra: varför har icke statsutskottet beaktat svårigheterna att få budgeten att gå ihop och därför anlagt längre gående sparsamhetssynpunkter?

Jag tror att det är skäligt att, oavsett att man i andra kammaren fått några rösters majoritet för den motsatta meningen, stanna vid Kungl. Maj:ts och utskottets hemställan, till vilken jag anhåller att få yrka bifall.

Herr **Rosén**: Jag måste säga, att jag finner det principiellt oriktigt, att riksdagen skulle under löpande budgetår minska det anslag, varmed landstingen och även kustsanatorierna räknat att få utbekomma under hela året. När livsmedelskostnaderna sprungo i höjden och brist uppstod, kan jag icke erinra mig, att statsmakterna gävo något fyllnadsbidrag för att täcka de då uppkomna underskott. Jag kan sålunda icke förstå, att man nu bör tillgodogöra sig den besparing, som möjligtvis kan komma att uppstå. Troligen kommer emellertid ingen besparing att uppstå, därför att landstingen räknat med avsevärt sjunkande underhållskostnader. Jag tror emellertid, att landstingen komma att gå i land med den ökade utgift, som pålagges dem; den får uttaxeras efteråt. Jag förutsätter nämligen alldeles bestämt, att en brist kommer att uppstå, men man kan ifrågasätta om det är så klokt, att man lär dem att iakttaga en viss försiktighet, då det gäller att lita på utfästelser från statens sida.

Herr Ekman nämnde, att denna utgift blir jämnt fördelad på landet i sin helhet. Det kan man väl ändå knappast säga, då man vet, att landstingsskatterna äro så oerhört olika. Jag tror, att de växla mellan 1 krona och 2 kronor 35 öre. De högsta landstingsskatterna finnas ju i de norrländska länen, i vilka utgifterna för sjukvård är störst.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det av herr Hederstierna gjorda yrkandet.

Herr **Hederstierna**: I anledning av vad herr Ekman yttrade beträffande min uppgift om landstingens beräkningar vill jag påpeka, att jag sade, att man vid uppgörandet av beräkningarna förra sommaren tog hänsyn till de fallande levnadskostnaderna. Huruvida levnadskostnaderna sjunkit ännu mera nu, kan jag icke säga och är icke i tillfälle att kontrollera det. Men det lär väl herr Ekman icke kunna bestrida, att man tagit en sådan hänsyn, även om så stor hänsyn därvid icke togs, som det sedermera visade sig att man kunnat göra.

Vidare vill jag säga, att påståendet att det icke skulle göra någonting att portionera ut beloppen på landstingen i stället för på staten, håller streck, endast om de tuberkulösa vore lika fördelade över hela landet. Men så är icke förhållandet, utan just de norrländska länen äro, om jag minns rätt, särskilt betungade med tuberkulösa barn, som de fått taga hand om nere i kustsanatorierna. Det blir alltså en ojämn fördelning, om man överflyttar bördan från staten till landstingen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Skottlandshus: Herr greve och talman! Det förslag, som i förevarande hänseende framlagts av Kungl. Maj:t och som vunnit majoritet inom utskottet, avser en nedprutning av det bidrag, som staten lämnar för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalterna. Denna nedprutning torde vara motiverad av de nuvarande ekonomiska förhållandena, och jag vågar påstå, att den icke har någon större betydelse för de olika anstalterna ute i länen. Det är

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

nämligen alldeles givet så, att utgifterna för dessa anstalter sjunkit minst lika mycket som den nedsättning, som här ifrågasatts. Om man till exempel tar ett medelstort läns-sanatorium, till exempel mitt eget läns, som har hundra patienter, och beräknar, att nedsättningen gäller för ena halvåret, innebär detta cirka 2,700 kronor. Detta kan icke medföra någon som helst rubbade inverkan på staten för en så pass stor inrättning, varom här är fråga. Det hela innebär sålunda icke något överskjutande av dessa utgifter från staten på landstingen, utan det innebär endast ett försök att avväga de förhållanden, som man hittills ansett vara lämpliga.

Det är väl i alla fall så, att när förvaltningen av dessa institutioner ligger hos lokala myndigheter och i regel hos landstingen, böra även dessa bära sin del av det ekonomiska ansvaret, så att man även på detta område iakttager den sparsamhet, som på alla områden är nödvändig. Givetvis är denna nedprutning ingenting att hava någon större sympati för, när det gäller dessa förhållanden, men man tvingas ju dock att se denna sak såväl som alla andra även från ekonomisk synpunkt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hallin**: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber att få instämma med de talare, som här framhållit, att man måste taga hänsyn till de sjunkande levnadskostnaderna och därför icke kunnat motsätta sig en skeende nedsättning av statsbidraget till tuberkulos-sjukvårdsanstalterna.

Jag har emellertid inom utskottet icke kunnat ansluta mig till majoritetens hemställan av det principiella skäl, som här av ett par talare redan förut framhållits, nämligen att man icke under löpande budgetår bör vidtaga en sådan åtgärd som den föreslagna nedsättningen innebär och försätta landstingen i det läget att eventuellt behöva utfylla brister i sina uppgjorda budgeter. Det skulle, synes det mig, för framtiden bliva ganska tråkigt, för att icke säga olidligt, för landstingen, om de vid uppgörandet av budgeterna för kommande året icke skulle kunna räkna med en gång bestämda avgifter och bidrag från staten.

Här har sagts, att ett överskott för åtskilliga landsting skulle hava uppstått på grund av alltför högt beräknade livsmedelspriser. Detta överskott är emellertid helt säkert redan konsumerat, och vid de nya budgeternas uppgörande har man räknat med en mycket obetydlig marginal. I det landsting, som jag har äran tillhöra, hava vi trots det överskott, som visserligen förefanns år 1921, vid uppgörandet av 1922 års stat likvisst måst för år 1923 väsentligen höja landstingsskatten för att få budgeten att gå ihop. Men, som sagt, det är egentligen på grund av den principiella sidan av saken, som jag inte kunnat följa utskottsmajoriteten.

Jag har fått ytterligare stöd härför i vad som för någon tid sedan passerade här i riksdagen, då riksdagen godtog ett uttalande av be-

villningsutskottet. Det var när frågan förekom om avlyftande från de kungl. teatrarna av den nöjesskatt, som nu utgår till Stockholms stad. Utskottet uttalade då — och det blev också riksdagens beslut — att detta icke skulle ske under det löpande budgetåret utan först efter dettas utgång. Riksdagen har sålunda redan gjort ett principuttalande i en liknande fråga, och då finner jag det vara i sin ordning att man nu i fortsättningen också följer samma princip.

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulosjukvårdsanstalter.
(Forts.)

Det är på dessa grunder, herr greve och talman, som jag för min del ber att få yrka bifall till det av herr Hederstierna framställda yrkandet.

Herr **Wahl**: Herr talman! Jag skall också be att få yrka bifall till herr Hederstiernas förslag.

Med den kännedom jag har om de lungsjukas förhållanden beklagar jag för min del den njugghet, som tagit sig uttryck såväl i den kungl. propositionen som i utskottets förslag, enär man har anledning att riskera, att ett bifall härtill skulle innebära försämrade vårdmöjligheter. Visserligen har statsrådet Lindqvist framhållit, att levnadskostnaderna sjunkit så mycket, att något betungande av landstingen eller de städer, som ej deltaga i landsting, icke skulle behöva ifrågakomma.

Jag vill emellertid erinra om, att även inkomsterna för dem, som skola betala dessa vårdavgifter antingen direkt eller i form av skatt, också väsentligt minskats, och därför behövs det nuvarande statsanslaget mycket väl för ändamålet. Jag talar i detta avseende icke såsom Stockholmsbo, då ju Stockholms stad som bekant har egna tuberkulosanstalter, vid vilka ingen avgiftsförhöjning skett, utan där avgiften fortfarande är en krona per dag. Detta har lett till avsevärd höjning av stadens utgifter, men denna konsekvens har staden för sin del ansett sig böra taga.

Jag ber, som sagt, att få yrka bifall till det av herr Hederstierna framställda yrkandet.

Herr **Ekman, Carl Gustaf**: I anledning av herr Halns yttrande får jag säga, att jag tror — vilket också vid ärendets behandling i utskottet uttalades — att det nog blir nödvändigt för staten att taga upp frågan, huru det skall bli med tidsberäkningen i sådana fall, då de anslagsmottagande institutionerna hava kalenderåret såsom räkenskapsperiod, under det att statens anslagsår på grund av budgetens omläggning skiftar den 1 juli. Det torde nog i detta avseende komma att erfordras, att åtgärder vidtagas, antingen så, att man söker förmå dessa anslagsmottagare att räkna med samma tidsperiod som staten, eller också så, att staten beträffande just anslag av denna art ordnar sin bokföring på ett särskilt på kalenderår byggande sätt. Men att besluta att ett dylikt ståndpunkttagande nu omedelbart skall ske vid behandlingen av en särskild punkt, utan att man i det sammanhanget har fått utrett, vilket förfarande som är det lämpligaste, förefaller mig icke tillrädligt.

Bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulos-sjukvårdsanstalter.
(Forts.)

Jag tror sålunda, att det jämväl ur denna synpunkt är riktigast att biträda Kungl. Maj:ts och utskottets hemställan.

Herr **Nilsson, Gustaf:** Herr talman, mina herrar! Jag ber att få tillkännagiva, att jag kommer att rösta för reservationen utslutande ur den synpunkten, att det är olämpligt, att sedan landstingen föregående år gjort sina beräkningar för tuberkulossjukvården, kommer, när halvåret gått, statsanslaget att avsevärt minska. Då jag för min del icke kan finna, att detta är riktigt, med mindre landstingen fått underrättelse om förhållandet, och då det kommer att åstadkomma verkningar, som icke äro önskvärda, ansluter jag mig till det yrkande, som har framställts av herr Hederstierna.

Herr **Petrén, Alfred:** Endast ett par ord. Jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten därpå, att den senaste höjningen av statsbidraget till sinnesslöanstalter, tuberkulossjukvårdsanstalter med flera anstalter, icke berodde på de ökade driftkostnaderna under kristiden utan på en skrivelse som riksdagen beslöt då den år 1918 antog fattigvårdslagen. I anledning av den bestämmelsen i fattigvårdslagen, att avgifterna till olika sjukvårdsanstalter skola av landstingen gottgöras kommunerna, gjorde riksdagen vid antagandet av denna lag det uttalandet, att det, för att icke landstingens utgifter för ifrågavarande ändamål skulle bliva alltför dryga, vore rimligt att man lade en större del av kostnaderna för anstalternas drift på staten och att statsbidragen sålunda ökades.

Ur denna synpunkt skulle jag helst hava velat yrka bifall till motionen, men då sådant icke är möjligt att få genomdrivet, ber jag att få biträda reservanternas yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å den ifrågavarande punkten yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Hederstierna*, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herrar Hederstiernas samt Uddenbergs i Varberg och Borggrens ifrågavarande motioner samt med avslag å herr V. Edward Larsons motion

a) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter med 2,790,000 kronor;

b) medgiva de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 8 januari 1923 förordade ändringarna i grunderna för anslaget användning att tillämpas från och med den 1 januari 1924.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Hederstiernas under överläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 87.

Punkterna 94 och 95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96.

*Anslag till
folksanatorierna.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till upprätthållande av verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade folksanatorierna, att användas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 300,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr E. Hage väckt motion, nr 116, däri föreslagits, att riksdagen måtte såsom bidrag till upprätthållande av verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade folksanatorierna, att användas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 500,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt av angiven orsak hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr Hages berörda motion i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, såsom bidrag till upprätthållande av verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade folksanatorierna, att användas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, för budgetåret 1923—1924 anvisa ett extra anslag av 300,000 kronor.

Herr **Wahl**: Då andra kammaren redan bifallit utskottets hemställan, anser jag det lönlöst att yrka bifall till herr Hages motion.

Jag har emellertid begärt ordet, då i utskottets utlåtande anföres såsom skäl för avslag på motionen bl. a. det yttrande, som överstyrelsen för jubileumsfondens sanatorier avgivit förra året och som anfördes i ett interpellationssvar av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet. Överstyrelsen försvarade då sitt beslut att höja vårdavgifterna därmed, att ett bibehållande av de lägre avgifterna endast

Anslag till
folksanato-
rierna.
(Forts.)

skulle resultera i ett inhöstande av, såsom det uttrycktes, en vinst för de mera bärkraftiga landstingen och städerna, exempelvis Stockholm.

Jag har därför tagit mig friheten att hos det borgarråd i Stockholm, som har sjukvården på sin rotel, efterhöra, huru det kan förhålla sig i förevarande avseende. Borgarrådet lämnade då den uppgiften, att Stockholms stads utgifter under år 1922 för bestridande av tuberkulossjukvården belöpte sig till 4,466,730 kronor. Av dessa kostnader kommo endast 16,000 kronor för å jubileumsfondens sanatorier lämnad vård samt 55,000 kronor för å andra sanatorier lämnad vård. De övriga kostnaderna representera å stadens egna tuberkulossjukhus lämnad vård. Statsbidraget för samma år utgjorde omkring 300,000 kronor.

I detta sammanhang ber jag att få meddela, att Stockholms stads hela utgift för sjukvården belöper sig till omkring 15 miljoner kronor pr år, och att för täckande av denna kostnad erhålles statsbidrag på sammanlagt 450,000 kronor.

Då det sålunda av dessa upplysningar framgår, att antalet patienter från Stockholms stad på jubileumsfondens sanatorier är så fåtaligt, att kostnaderna för dessa under förra året icke uppgått till mer än cirka 16,000 kronor av de nära 4¹/₂ miljoner kronor, som Stockholms stad offrat på tuberkulossjukvården, anser jag, att i varje fall icke Stockholms stad inhöstar någon vinst på jubileumsfondens be- kostnad, och borde således detta icke ha anförts som skäl för avslag å motionen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 97—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111.

Lades till handlingarna.

Punkten 112.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 113.

Lades till handlingarna.

Punkterna 114—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122.

Lades till handlingarna.

Punkten 123.

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 124.

Lades till handlingarna.

Punkterna 125--142.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 143.

Lades till handlingarna.

Punkten 144.

Utskottets hemställan bifölles.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående viss ändring i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar. *Om ändring i lagen om ekonomiska föreningar.*

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 35, som behandlats av första lagutskottet, hade herrar *K. G. Westman* och *Oscar Ericson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande lämpligheten av sådan ändring i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, att ifrågasvarande organisationsform komme att erbjuda större ekonomisk säkerhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *K. G. Westman*, som med instämmande av herrar *Rogberg* och *Johansson* i Brånalt ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen utvisade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen ville med anledning av förevarande motion, I: 35, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande lämpligheten av sådan ändring i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar, att ifrågasvarande organisationsform komme att erbjuda större ekonomisk säkerhet.

Herr **Rogberg**: Herr talman! Enligt min mening hade reservationen vid detta betänkande varit värd bifall. Andra kammaren har emellertid redan antagit utskottets hemställan om avslag å motionen, och möjligheten till den skrivelse, motionärerna begärt, är följaktligen utesluten. Jag anhåller dock att få säga några ord i ämnet. Jag skall därvid endast framställa några påståenden och med hänsyn till kam-

Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)

marens tid och frågans utgång i andra kammaren avstå ifrån att försöka giva några skäl för samma påståenden.

Jag vill då först säga, att 1911 års nu gällande lag om ekonomiska föreningar är icke fullt lyckad. Den vida och enkla ram för föreningars organisation, som lagen uppgjort, har visat sig i enskilda fall medföra brister hos föreningarna. Motionärerna säga, att dessa brister ha varit till skada för näringslivet, och jag tror att detta påstående är riktigt, även om det i enskilda fall kan uppvisas, att ekonomiska föreningar i hägnen av den gällande lagen både utvecklats och kunnat blomstra såsom t. ex. en stor ekonomisk förening, som blivit omnämnd inom utskottet, nämligen Kooperativa förbundet.

I enskilda punkter ha motionärerna framhållit, att ekonomiska föreningar kunna börja med allt för litet insatskapital, vilket ofta har till följd att en ekonomisk förening från början är, som motionärerna uttryckt sig, dödsdömd. Jag tror att herrarna i sin erfarenhet kunna finna ganska många fall, som bestyrka, att detta omdöme är riktigt.

Vidare har det påpekats, att möjligheterna till utträde ur ekonomiska föreningar äro alltför stora. Jag vill i detta avseende endast be dem av herrarna, som äro från landsbygden, att tänka på de elektriska distributionsföreningarna, varifrån medlemmar ofta bereda sig tillfälle till utträde i större omfattning än önskeligt skulle vara.

Lagen är ofullständig, kanske medvetet ofullständig, vidkommande sina likvidationsbestämmelser, och jämte det jag påstår detta, skall jag åtminstone i någon mån ansluta mig jämväl till motionärernas påstående, att en viss uppgiftsskyldighet till det allmänna för större ekonomiska föreningar ingalunda skulle vara ur vägen. En sådan uppgiftsskyldighet finns emellertid inte.

Vad gör då utskottet? Jag skall icke ingå närmare på utskottets utlåtande, men ehuru utskottet, principiellt erkänner befintligheten av bristerna i lagen, finner utskottet, att dessa brister äro ganska svåra att avhjälpa. Detta är ju visst och sant, men svårigheterna torde dock kunna övervinnas. Olägenheterna äro så stora att det åtminstone är värt ett försök att göra detta, och jag tror att olägenheterna av det nuvarande systemet mer än uppväga kostnaderna och besväret med ett dylikt försök. Lagstiftaren bör enligt min mening icke uteslutande tänka på möjligheten att bereda den fattige den förmån, som kan ligga i lätt tillträde till en ekonomisk förening, utan lagstiftaren bör också tillse, att den fattige icke skall förlora sina i en ekonomisk förening insatta pengar på grund av brister i den organisationsform, som lagstiftaren tillhandahåller.

Herr talman! Jag dristar mig, trots ärendets utgång i medkammaren, här framställa ett yrkande om bifall till reservationen.

Herr **Hederstierna**: Då herr Rogberg framställt ett yrkande om bifall till reservationen, får jag väl svara på utskottets vägnar. Jag vill då säga, att motionen synes mig skatta åt en i dessa tider vanlig benägenhet, nämligen att så fort man ser ett missförhållande råda på

något håll, vill man försöka rätta till det genom en lag. Det förefinnes för närvarande i vårt land ett lagstiftningsraseri, som jag tror ingalunda är att prisa.

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

De olägenheter, som påvisas i motionen, och de missförhållanden, som uppstått under de senaste tiderna, kanske inte minst hos de mindre producenterna, ha redan förut förefunnits på konsumenternas område, och inom utskottet vitsordades det från arbetarrepresentanterna, att arbetarnas kooperativa organisationer haft samma olägenheter, som man här syftar på. De ha fått bära följderna av dessa olägenheter, och nu ha de lärt av erfarenheten, hur de skola bära sig åt och behöva ingen lagstiftning. Jag tror, det är den rätta vägen, att även de personer, som det här talas om, förfara på sådant sätt och icke spänna fram över rymder, för vilka de Kooperationer, det här är frågan om, icke äro avsedda. Det är nog så, att om man vill grunda stora ekonomiska företag, är det riktiga, att man använder aktiebolagets form. Där äro insatserna reglerade, och det hela är ordnat på ett helt annat sätt. Kooperationen är ju egentligen inte avsedd för sådana större ekonomiska företag, även om det visat sig, att det kan gå även under den formen. Men då få ju delägarna i Kooperationen taga hänsyn till det och själva anställa en kontroll, som lagen icke påfordrar.

Ser man på de remedier, motionären har hemställt om, finner man lätt, att det inte förefaller som om de skulle medföra ett sådant resultat, som han tänkt sig. Om man i lag föreskriver, att var och en, som tecknar bidrag, skall betala in en större del av insatskapitalet, blir det ju den allra enklaste sak i världen att bilda en ekonomisk förening med några stycken medlemmar, som sätta in vad lagen fordrar, och sedan ta in hur många som helst. Motionärens förslag innehåller åtminstone ingen bestämmelse om att också dessa skulle satsa någon viss del av kapitalet. Om man går den vägen, skall man väl säga, att var och en, som tecknar sig som medlem, skall betala in lika mycket, men detta blir ju omöjligt att kontrollera. Hur skulle det kunna övervakas, att en sådan bestämmelse inte kringginges? Konsten är naturligtvis här att finna en bestämmelse, som passar för den ena sortens företag utan att bygga upp alltför stora svårigheter för en annan sorts.

Om man går vidare i motionärens förslag, finner man, att det är mycket möjligt att det skulle vara lämpligt för de stora företag, som han särskilt tänkt på, men att det inte alls passar för småföretagen. Och detta slag av föreningar har ju varit avsett för de mindre företagen, där det gäller personerna, inte för de stora kapitalen, där aktiebolagsformen är den lämpliga.

Slutligen har motionären föreslagit, att man skulle registrera dessa föreningar för att kunna övervaka dem. Jag tycker, att vi borde ha klart för oss allesammans, att nog registreras det tillräckligt här i landet för att vi inte skola behöva fortsätta på den vägen.

Jag tror, som sagt, att de missförhållanden, som motionären önskar rätta genom lag, riktigare böra rättas på de enskilda områden, där de

Om ändring i lagen om ekonomiska föreningar. förefinnas, och hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr **Westman**: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren, utskottets vice ordförande, började sin motivering för utskottets hemställan om avslag med att säga, att den föreliggande motionen var ett uttryck för det lagstiftningsraseri, som gjort sig gällande här i vårt land och som innebär en benägenhet att överskatta lagstiftarens förmåga att avhjälpa de olägenheter, som kunna framträda på det ena eller andra området inom samhällslivet. För min del måste jag härtill anmärka, att jag mycket väl vet, att slagordet »lagstiftningsraseri» alltså har en viss verkan, men att jag för min del befarar, att det snart kommer att visa sig ha en betydligt mattare livskraft, än det hittills haft. Det är naturligtvis omöjligt att tänka sig, att samhällslivet skulle kvarstå på den punkt, dit utvecklingen nu hunnit, men endast under denna förutsättning — att statslivet är statiskt och orubbligt — kan lagstiftaren lägga armarna i kors och undvika att ta hänsyn till de faktiskt förändrade livsförhållandena genom att utfärda nya regler för den mänskliga sammanlevnaden.

Det är för övrigt här inte alls fråga om att vi skulle stifta någon ny lag och utsträcka lagstiftarens ingripande till ett område, där det förut icke gjort sig gällande. Saken ligger ju på helt annat sätt. Det gäller här endast om man på detta område av den ekonomiska lagstiftningen skall tillgodogöra sig de erfarenheter av den nu gällande lagen, som man har samlat, och jag förstår verkligen inte, varför man skulle underlåta att tillgodogöra sig erfarenheterna i fråga om lagstiftningen rörande de ekonomiska föreningarna, när man på alla andra områden av ekonomisk lagstiftning — och den även rörande andra ekonomiska associationsformer — tillgodogjort sig vunna erfarenheter. Vi ha t. ex. vid denna riksdag sett, hur bankutskottet i sin motivering till ett utlåtande begärt utredning rörande det sätt, på vilket man borde tillvarata de erfarenheter, som man inhöstat vid banklagens tillämpning under den gångna tiden, och på kammarens bord ligger i dag ett utlåtande från andra lagutskottet, vari detta föreslår ändring i lagen rörande sjukkasor med anledning av de erfarenheter, man gjort. Jag kan då inte förstå, varför man inte skulle förfara på samma sätt i fråga om den associationsform, som är föremål för uppmärksamhet vid denna överläggning.

Det förhåller sig i själva verket så, att det finns alldeles särskilda skäl att upptaga till övervägande frågan, huruvida den nu gällande lagstiftningen verkligen motsvarar, vad erfarenheten ger oss anledning kräva av en lag om ekonomiska föreningar. Ty den nu gällande lagen reglerar förhållandena i allt väsentligt efter de linjer, som för den första lagstiftningen på detta område uppställdes av 1890 års bolagskommitté, riktlinjer, som sedermera antogs och vunno laga kraft 1895. Sedan har visserligen en ny lag utfärdats år 1911, men det skedde, som vi veta, väsentligt på grund av formella skäl i samband med de nya aktiebolagslagarnas tillkomst. Den nu gällande lagstiftningen är alltså i sina väsent-

liga drag icke byggd på någon erfarenhet, utan den är konstruerad fram av 1890 års kommitté.

Inom ramen av denna lagstiftning har det nu framvuxit en mycket rik flora av ekonomiska föreningar. Jag tror mig kunna påstå, att deras antal för närvarande uppgår till omkring tio tusen. Bland denna stora massa har det utvecklats sig en hel mängd olika typer, och om man verkligen studerar dem alla, tror jag, att det bör stå klart för en var, att den nu gällande lagen med dess generella regler, byggd på en teoretisk utredning, knappast kan anses på tillfredsställande sätt reglera förhållandena med avseende å alla de olika typer av ekonomiska föreningar, som nu förefinnas i det praktiska livet.

Det finns ju där föreningar av de mest skilda slag. Det finns små konsumtionsföreningar, och det finns producentföreningar, inte minst en massa sådana, som lantmännen bildat. Det finns också sammanlutningar av industriens och handelns män; jag behöver bara nämna sådana företag som Sveriges kvarnintressenters förening u. p. a. eller Mellansvenska kvarnarnas importförening för att erinra om, vilka jättelika företag av den typen, man stöter på. Det finns också nykterhetsföreningar, som iklätt sig den form varom nu är fråga, föreningar för utgivande av tidningar och för en massa olika andra syften.

Ändamålen äro alltså vitt skilda från varandra. Ser man på föreningarnas storlek, är den också mycket olika. Jag känner till en andelsförening, i vilken förekommit inte mindre än sexton tusen andelsägare. Å andra sidan finns det sådana, som ha andelsägare till ett antal, som högst obetydligt överstiger det i lagen föreskrivna minimum av fem. Det finns föreningar, som ha ett kapital av flera miljoner, och det finns föreningar, som inte ha något kapital alls.

Det finns sålunda en oerhört rikt skiftande utveckling på detta område. Men förhållandet är, att dessa föreningar, oavsett ändamål och storlek, vare sig de äro avsedda att bryta monopol eller att skapa monopol, oavsett om de äro ideella föreningar eller tillkommit i ekonomiskt syfte i vår gällande lag, allesammans regleras enhetligt. Utskottet har nu ställt sig på den ståndpunkten, att det bör vara så. Utskottet betraktar den ekonomiska föreningen som en enhetlig typ, ställd i motsats till aktiebolagstypen.

Vad är det då, som utmärker denna enhetliga typ? Ja, det får man se i utskottsbetänkandet. Det är utskottets mening, att de ekonomiska föreningarna utmärkas av en enig samverkan mellan delägarna. Det säges, att »den ekonomiska föreningen förutsätter ett medlemmar- nas aktiva intresse för företagets sunda utveckling». Men det är ju givet, att hur teoretiskt intressant och riktigt detta uttalande må vara, stämmer det inte riktigt överens med förhållandena i verkliga livet. Ty det är naturligtvis omöjligt att vid en andelsförening, som har sexton tusen delägare, fordra, att delägarna skola visa aktivt intresse för föreningens angelägenheter. Delägarna kunna ju inte samlas; det finns ingen lokal i landet, som skulle kunna hysa en sådan rådpläggande församling. Och även vid andra mindre talrika föreningar, vars med-

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.*
(Forts.)

lemmar äro lantmän, som ofta äro bosatta på ganska långa avstånd från varandra, kanske inom flera län, lägga de rent lokala förhållandena hinder i vägen för medlemmarna att aktivt deltaga i föreningens förhävanden och visa ett personligt intresse för företaget på samma sätt som kanske i en liten konsumtionsförening.

Nu intog utskottets vice ordförande i frågo om det problem, som här möter lagstiftaren, en i viss mån annan ståndpunkt än den, som kommer till synes i utskottets utlåtande. Jag tänker härvid på utskottets uttalande om lagens omfattning å sid. 8. Han yttrade nämligen, att det är beklagligt, att en hel massa företag iklätt sig formen av ekonomiska föreningar, fastän de inte borde ha iklätt sig denna form utan någon annan. Ja, det kan ju hända, att detta ur teoretisk synpunkt är mycket att beklaga, men hur skall man i praktiken förekomma det? Det finns ingen annan utväg än att ändra lagen, vilket då naturligtvis skulle ske på det sätt, att man i inskränkande riktning ändrar reglerna om de förutsättningar, under vilka ekonomiska föreningar få bildas.

Emellertid har jag för min del ansett, att man bör gå en annan väg. Jag tror, att det är ganska viktigt, att man upprätthåller möjligheterna att bilda föreningar för kooperativ verksamhet i så vid omfattning, som skäligen kan ske, och inom denna vida ram *i lagen ger anvisning på olika organisationsformer för olika ändamål.*

Utskottets ärade vice ordförande avvisade, som vi hörde, tanken på varje ytterligare ingripande från lagstiftarnas sida på detta lagstiftningsområde. Han förklarade nämligen, att man inte alls skall i lag meddela några anvisningar utöver dem, som redan finnas, utan ställa sig på den ståndpunkten, att de enskilda föreningarna i sina stadgar få se till, att föreningen får en lämplig organisationsform.

Jag vill gent emot denna ståndpunkt för det första framhålla, att det i lagen finns vissa tvingande bestämmelser, som icke kunna sättas ur kraft genom stadgebestämmelser. Det skulle t. ex. för elektriska distributionsföreningar vara synnerligen önskvärt att kunna binda vid sig sina medlemmar på längre tid. Detta är emellertid omöjliggjort genom en tvingande bestämmelse i lagen, och det är därför omöjligt att införa en bestämmelse i stadgarna, som håller medlemmarna kvar i föreningen för lång tid framåt.

För det andra vill jag säga, att utvägen att genom stadgarna tillvarataga de erfarenheter, som man gjort på detta område, förutsätter, att det finnes en central ledning, som bevarar dessa erfarenheter och ser till, att de tillämpas inom underordnade föreningar. Så har varit förhållandet inom Kooperativa förbundet. Jag vill öppet förklara, att om vi hade Kooperativa förbundet såsom den enda företeelsen inom denna föreningsrörelse, skulle denna motion aldrig kommit till stånd. Men så är icke förhållandet. Det finns vid dess sida många andra föreningar. Jag har för min del särskilt fäst blicken på lantmännens sammanslutningar. Man kan icke begära, att lantmän, som komma tillsammans för att stifta ekonomiska föreningar, skola hava så stor erfarenhet, att de kunna på förhand upptäcka bristerna i lagen och avhjälpa

dem genom kloka bestämmelser i stadgarna. Det förefaller mig verkliga, som om det icke vore för mycket begärt, när från lantmännens sida framföres en önskan, att lagstiftaren måtte erbjuda också dem en i lagen avgiven form, som lämpar sig för deras kooperativa sammanlutningar.

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

I verkligheten förhåller det sig nu så, att inom mycket vida kretsar av vårt folk på landsbygden, stort bekymmer råder över det läge, vari vederbörande kommit såsom delägare i ekonomiska föreningar. Framför allt har mången råkat i svårigheter på grund av ansvarsförbindelser till dylika föreningar, som man undertecknat. Det är naturligtvis så, att de förluster, dessa föreningar lidit och som också gjort, att realiserandet av dessa ansvarsförbindelser blivit aktuellt, hava uppkommit på grund av den stora ekonomiska kris, som gått fram över vårt land. Det är givetvis icke min tanke, att man genom lagstiftning skulle kunna hindra folk från att förlora pengar i kristider. Men just i kriser sådana som den, vi fått genomleva, visa sig på ett särskilt bjärt sätt de olyckliga verkningarna av ett system med ansvarsförbindelser, sådant som tillämpas av ekonomiska föreningarna, och just nu förefaller det mig vara nödvändigt och lämpligt att upptaga frågan, huruvida och till vilken grad man bör ändra de organisationsformer, som till följd av konstitutiva brister visat sig medföra så bedrövliga verkningar, som här trätt i dagen. Det är att märka, att detta system med ansvarsförbindelser förekommer både vid ekonomiska föreningar *utan personlig ansvarighet* och vid ekonomiska föreningar *med begränsad personlig ansvarighet*. I båda fallen är föreningens ekonomi ofta i mycket hög grad, kanhända t. o. m. uteslutande baserad på belåning av dylika andelsreverser i bank. När sedan dessa ansvarsförbindelser skola indrivas, blir verkan därav synnerligen olycklig. Jag har för min del haft tillfälle taga kännedom om 100-tals brev från bekymrade lantmän, som hava uttryckt sin smärta över det läge, vari de kommit till följd av att de av ideella skäl, av önskan att genom sammanhållning visa sin solidaritet, kommit att invecklas i företag, som medfört ekonomiska konsekvenser, som de icke kunnat beräkna. Kunde man nu minska möjligheterna för ekonomiska föreningar att basera sin tillvaro på dylika kreditmetoder, så vore det en god gärning. Jag avser icke att införa en sträng generell regel för hela området, men för de ekonomiska föreningar, som driva affärsverksamhet av visst mera krävande slag, vore det enligt min tanke både berättigat och lämpligt, att man införde bestämmelser, som avsågo att förhindra reservsystemets användning på sätt nu sker.

Vidare skulle jag vilja säga, att det dock måste betraktas såsom en mycket stor brist hos lagen, att det i den icke finnes någon som helst bestämmelse, som nödvändiggör för en förening att gå i likvidation, när dess ekonomiska ställning är ohållbar. Jag har varit i tillfälle att se vad denna brist uti organisationen i det praktiska livet kan betyda. Det kanske icke kan anses vara olämpligt, att omnämna ett bestämt företag, då det icke därigenom kan tillfogas någon skada, enär det nu gått omkull. Jag tillåter mig därför säga att, om det funnits en bestäm-

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

melse, som nödgat Mälarprovinsernas andelsslakteriförening att gå i likvidation, då dess kapital i viss omfattning var förbrukat, hade stora förluster för delägarna kunnat undvikas och även för den bank, som var intresserad i företaget.

I själva verket är det nu så, att denna organisationsform, den ekonomiska föreningen, är farligare än aktiebolagets organisationsform. Det medför i själva verket mycket större risk att ingå i en ekonomisk förening än i ett aktiebolag, fastän det egentligen borde vara tvärtom. Ty denna form, den ekonomiska föreningens, avser nu att stå till förfogande för de ekonomiskt svagare och mindre bemedlade, och då borde väl lagstiftaren, så vitt jag förstår, vara särskilt angelägen om att se till, att denna organisationsform icke är sådan, att den mindre välsituerade i många fall lockas in i ett företag, som visar sig vara en ekonomisk fälla.

Att det finnes betydliga brister i den nu gällande lagstiftningen, det påstås för övrigt icke bara från deras sida, som framför allt hava intresse för lantmännens sammanslutningar, utan det erkännes också från auktoritativt håll, på det kooperativa håll, som sysselsätter sig med konsumtionen. Och jag är för min del övertygad om, att det problem, som här kommit upp, icke kan skjutas undan, utan att det blir nödvändigt att taga upp till övervägande, huruvida man icke kan omarbota denna lag så, att de ekonomiska föreningarna kunna komma att erbjuda större ekonomisk säkerhet. Jag vill härvid ännu en gång för undvikande av allt missförstånd särskilt understryka vad som framhålles i reservationen, nämligen, att det tydligen är nödvändigt att i en blivande lagstiftning gå ut därifrån, att man skall meddela olika rättsregler för olika typer av ekonomiska föreningar.

Jag skall endast med några ord beröra ytterligare ett förslag, som framställdes i reservationen liksom förut i motionen, nämligen det förslaget, att vissa ekonomiska föreningar skulle åläggas en upplysningskyldighet motsvarande den, som aktiebolagslagen ålägger aktiebolag. Utskottet har ställt sig helt och hållet avvisande till den tanken. Jag måste för min del uttala mitt livliga beklagande härav. Det är nämligen för närvarande så, att en hel del monopol- och kartellföretag hava iklätt sig den ekonomiska föreningens form och till följd därav befriats från skyldigheten att lämna de upplysningar, som de skulle varit skyldiga att lämna, om de haft formen av aktiebolag. Det finnes, så vitt jag förstår, icke någon anledning att låta dem insvepa sig i en dylik hemlighetsfullhet, då aktiebolagen icke få göra det.

Jag kan alldeles icke gilla den motivering, som utskottet har anfört för sin avvisande ståndpunkt, då det säger, att man icke bör införa en dylik upplysningskyldighet för alla och att man icke kan skilja ut några vissa grupper, så att vissa ekonomiska föreningar skulle vara underkastade denna skyldighet men andra icke. Det är icke alls omöjligt, att avskilja vissa upplysningskyldiga grupper från de andra, som icke skulle bli upplysningskyldiga. Mycket svårare problem ha blivit lösta av lagstiftaren.

Jag slutar med att säga, att utom all fråga kommer det att väcka förvåning hos tusentals medborgare, när det blir bekant, att riksdagen icke vill intressera sig för det problem, som här har blivit framlagt. Det är ur kooperativ synpunkt mycket beklagligt, att riksdagen intager en dylik avvisande ståndpunkt, ty det är verkligen så, att inom mycket vidsträckta delar av vårt land hos befolkningen råder ett mycket stort misstroende mot de ekonomiska föreningarna såsom organisationsform för Kooperationen, och det är att befara, att kooperationsrörelsen på landsbygden kommer att gå tillbaka, om icke denna misstro undanröjes därigenom, att lagstiftaren ställer till lantmannakooperationens förfogande för densamma lämpligare organisationsformer.

Jag vill därför uttala den förhoppningen, att även om denna fråga nu skulle falla i år också i denna kammare, den inom kort må lyckas tillvinna sig välvillig uppmärksamhet från riksdagens sida, och jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till reservationen.

Herr Larsson, Jacob: Det torde egentligen vara ganska lönlöst att spilla ord vidare på denna sak, då frågan redan genom andra kammarens beslut har för denna riksdag fallit. Men den siste ärade talarens vidlyftiga anförande tvingar mig i alla fall att säga några korta ord.

Jag vill först erinra om den gamla goda regeln, att svaret bör stå i samma kausus som frågan. Nu har den siste ärade talaren genom sitt anförande i dag fört ut detta spörsmål på ett vida större fält än det, på vilket motionen rör sig. Ingen vill bestrida, att det finnes åtskilligt att göra på detta område, men frågan är: erbjuder den väckta motionen lämplig och tillräcklig plattform för ett sådant inskridande? Det är detta utskottet besvarat med *nej*. De missförhållanden, mot vilka motionärerna i sin motion riktat sig, äro — såsom jag tror utskottet har nöjaktigt visat — nästan uteslutande av den beskaffenhet att de, om man bortser från vissa typiska kristidsförhållanden, hava sin grund icke i bristfälligheter i lagen utan i bristande organisation och i bristfällig affärsledning. Lagen lämnar ett mycket stort utrymme för en ekonomisk förening att skapa sig den för dess ändamål lämpligaste organisationsformen. Det är detta man försummat. Om en ekonomisk förening skall kunna framgångsrikt driva sin verksamhet kräves det naturligtvis, att ledningen skall vara insiktsfull. Här har det också brutit. Felet ligger däri, att flerstädes inom lantmännens kooperation — och det är ju därifrån motionärerna egentligen hava sina erfarenheter — man förbisett vissa rent grundläggande kooperativa principer, som sedan gammalt den av arbetarvärlden burna konsumentkooperationen lärt sig fatta.

Herr Westman riktade sig mot ett uttalande, som utskottet gjort, att de ekonomiska föreningarna borde bygga framför allt på personlig samverkan. Och han hänvisade till att i en förening med 16,000 medlemmar detta var omöjligt. Ja, det är omöjligt, om man icke vill inrätta sig med en lämplig organisationsform, men det är mycket möjligt, och det kan med största framgång göras, om man har en förnuftig organisa-

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)

tionsform. Och det bästa beviset på detta är den framgång, som det kooperativa förbundets verksamhet vunnit. Dessutom borde våra svenska lantmän kunna hämta någon erfarenhet av den framgångsrika utveckling, som lantmannakooperationen fått exempelvis i Danmark. Man skall icke bilda en ekonomisk förening med stor överbyggnad, som icke vilar på en solid grund. Man skall börja nedifrån. Hur hava de danska lantmännen gjort? Varenda socken har sin förening. Den har t. ex. sin äggförening, sin slakteriförening, sin inköpsförening o. s. v. Alla dessa sockenföreningar äro sammanslutna i större kretsar, och så har man ovanpå detta en sammanslutning för hela landet. På det sättet skall det gå till. På den vägen har konsumentkooperationen fått arbeta sig fram.

Emellertid var det ju åtskilligt av vad herr Westman yttrade, som kan sägas vara berättigat, men det ligger utanför motionens ram. Och framför allt vill jag upprepa och understryka, att vad motionärerna i motionen anfört och yrkat, icke utgör giltig grund för ett ingripande i lagstiftningsväg på detta stora och viktiga område.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Då jag under åtskilliga år sysslat med den ekonomiska föreningsverksamheten, såväl praktiskt som teoretiskt, skall jag tillåta mig att i samband med föreliggande fråga yttra några ord.

Jag måste då först säga, att jag på intet sätt kan dela utskottets och några talares uppfattning, att lagen om ekonomiska föreningar är bra som den är. Den nuvarande föreningslagen har *en* mycket stor förtjänst, och det är den, att lagen är så elastiskt skriven, att den icke lägger hinder i vägen för att bygga upp riktigt organiserade, solida föreningar. Men denna elasticitet har också en baksida, om jag tors använda en så djärv bild, nämligen den, att man enligt föreningslagen kan bilda företag, som absolut icke ha bland föreningarna att göra, som med hänsyn till hela sin läggning borde vara aktiebolag. Ofta äro dessa f. ö. sådana företag, som alldeles icke borde hava kommit till, alldenstund de, för att tala ren svenska, helt enkelt äro bedrägliga, skyltar för bedrägliga manipulationer. Sådana hava uppträtt åtskilliga gånger.

Den nuvarande föreningslagens största brist är, att den icke har någon differentiering mellan olika ordningar av föreningar och olika arter av föreningar. Den skiljer exempelvis icke mellan föreningar av första ordningen, med individuella medlemmar, och sådana av andra och tredje ordningen, där medlemmarna äro föreningar. Detta har medfört åtskilliga besvärligheter, och det dröjde rätt länge, innan man fann möjlighet att komma omkring en del bestämmelser i lagen och att bygga upp solida centralorganisationer.

Vidare kan man, såsom jag nämnde, bilda snart sagt vilka ekonomiska organisationer som helst efter denna lag. Man kan faktiskt göra företag, som till gagnet äro aktiebolag, efter denna lag, fast de bära ekonomisk förenings namn och slippa de skyldigheter, som aktiebolags-

lagen förutsätter för den form av ekonomisk verksamhet, för vilken den är skriven.

En stor brist i nuvarande föreningslag är också enligt min uppfattning, att den icke föreskriver ett representativt system för de större organisationerna. Det har redan förut under debatten påpekats, till vilka besynnerliga konsekvenser detta leder, då man har att göra med stora lokala föreningar. Det finnes ju icke någon möjlighet för en medlem att göra sig gällande i en förening med exempelvis 150,000 medlemmar. Sådana har man i utlandet, och sådana kommer man så småningom att få även här i riket. Framför allt borde detta representativa system vara obligatoriskt för alla föreningar av första ordningen, vilkas medlemmar äro spridda över ett större område. Ofta sysslar nämligen en sådan förening med saker, som icke äro av det stora intresse för de anslutna individerna, att de för att bevaka sina rättigheter anse sig böra göra långa resor och bekosta uppehälle för sig på den ort, där föreningens sammanträden hållas. Följden är, att det blir en klick av föreningsmedlemmar på den ort, där föreningen har sitt säte eller där sammanträde hålles, som kommer att regera över föreningen, och de andra medlemmarna få ingenting att säga till om. I alla sådana föreningar — och deras bildande kan icke förbjudas, ty sådana behövas i vissa fall — borde det ordnas med en verklig representation, till vilken varje medlem hade valrätt. Nuvarande lag gör det emellertid möjligt att lägga upp en organisation på detta sätt. Den föreskriver nämligen lyckligtvis icke, att medlemmarna skola ha rättighet att närvara vid föreningens sammanträden, och av detta förbiseende, då lagen skrevs, ha de organisationer, med vilka jag haft att göra, i ett stort antal fall begagnat sig för att uppdelat föreningens område i distrikt, på vilkas sammanträden varje medlem kan närvara, och sedan kan man låta distrikten välja en representativ församling, som tjänstgör såsom föreningsammansätråde i lagens mening. Den nuvarande lagen säger lyckligtvis också, att stadgarna må bestämma, att styrelsen väljes på annat sätt än vid föreningsammansätrådet, och därav har man i de större föreningarna begagnat sig för att skapa en ny övervakande instans, ett förvaltningsråd, som väljer och kontrollerar den juridiskt ansvariga styrelsen, en organisationsform, som lämnat det bästa resultat, där den varit tillämpad. Enligt min uppfattning skulle det vara högeligen önskvärt att för större föreningar av första ordningen helt enkelt föreskriva en dylik organisatorisk inrättning för att trygga en hederlig och tillfredsställande skötsel av föreningens angelägenheter.

En annan sak, som också borde tagas under öfvervägande, är inrättandet av en mer kvalificerad revision inom föreningarna. Kooperativa förbundet har för sin del löst denna fråga på det sättet, att förbundet inrättat en särskild revisionsavdelning och förmått den öfvervägande delen av anslutna föreningar att ingå i denna särskilda revisionsavdelning, som låter genom yrkesrevisorer revidera föreningens räkenskaper och förvaltning och icke minst se till, att föreningens stadgar och principer upprätthållas. Detta har gjorts på fullkomligt fri-

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

villig väg, fast det helt naturligt är en ganska dyrbar anordning. Men det skulle helt säkert icke skada, om man verkligen ålade alla föreningar att låta revidera sina räkenskaper av kvalificerade revisorer, och det skulle icke heller enligt min uppfattning skada, om man föreskreve precis samma sak för aktiebolagen. I många, många fall skulle det vara synnerligen nyttigt, om bolagen vore tvungna att taga en revisor bland sådana personer, som fått särskild utbildning för detta ändamål.

Enligt min bestämda mening tarvas sålunda vissa omläggningar av nuvarande föreningslag, men jag är icke enig med motionärerna om deras linjer. Jag tror, med den erfarenhet jag besitter, att man kanske icke kan komma fram på den vägen de föreslagit. Det är emellertid så mycket nödvändigare att genomföra denna omläggning av föreningslagen, som det icke är riktigt vad herr Hederstierna ansåg, att de större organisationerna skulle kunna välja aktiebolagsformen som sin juridiska form. Det är i själva verket en hel avgrund, som skiljer dessa två organisationsformer från varandra med hänsyn till deras syften. Den kommitté, som förberedde 1895 års lag — i vilken, om jag icke tager allt för mycket miste, nuvarande landshövding Hammar-skjöld var sekreterare — hade denna sak fullkomligt klar för sig. Kommittén framhöll, att aktiebolagen fullfölja en mer självständig uppgift och de ekonomiska föreningarna en mer accessorisk, eller med andra ord: aktiebolagen ha till uppgift att skapa vinst på det insatta kapitalet, oberoende av vilka som äro aktieägare i bolaget. För aktieägarna saknas egentligen allt intresse att veta, vad bolaget sysselsätter sig med; för dem är bolagets syfte att skaffa utdelning på kapitalet. Det är kapitalinsatsen som härskar, och detta förhållande tager sig uttryck i det vanliga språkbruket, då man säger, att »aktieägarna rösta för sina aktier». I själva verket äro där de sammanslutna förmögensandelarna det avgörande, medan det är skäligen likgiltigt, vilka ägarna äro. Dessa kunna också växla från den ena minuten till den andra, såsom herrarna veta. Föreningarnas verksamhet däremot är nära knuten till medlemmarnas hushållning eller yrkesutövning, deras verksamhet består uteslutande i att främja medlemmarnas ekonomiska välfärd inom ett mycket begränsat område. Föreningen är en direkt påbyggnad på de enskilda hushållen, eller på de små företagen, de små jordbruken. Aktiebolagsformen passar under inga förhållanden för detta, såvida man icke gör om aktiebolagsformen så, att medlemsantalet i bolaget blir uppåt obegränsat, men det förmodar jag herr Hederstierna icke vill vara med om, ty hela möjligheten att få folk att teckna aktier skulle bortfalla, om, därest bolaget ginge med vinst, det gäves möjlighet för var och en att komma med och sätta in nya pengar när som helst.

Det behöves således verkligen en särskild organisationsform för den verksamhet, som tager sig uttryck i ekonomiska föreningars bildande, och därför är det helt säkert nödvändigt, att man åvägabringar vissa ändringar i nuvarande föreningslag, för att anpassa den efter nu rådande förhållanden. Men jag är fullkomligt enig med en föregående

talare därom, att det viktigaste från den lojala kooperationens sida är att gå fram på självhjälpsens väg och där söka nå sådana anordningar, som man här eftersträvar att vinna. Jag tager mig i detta sammanhang friheten att säga rent ut, att enligt min uppfattning den svenska lantmannakooperationens största fel varit, att den har visat ett mycket minimalt intresse för de organisatoriska problemen i föreningarnas verksamhet. De publikationer lantmännens kooperativa organisation utgivit ha mycket sällan på ett mer ingående sätt behandlat dylika frågor. Man har saknat en centralorganisation för att driva fram de riktiga och hållbara formerna och man har gjort mycket litet för åvägbringande av kontakt mellan topporganisationen och medlemmarna i de primära föreningarna. Om man ville försöka åstadkomma ett sådant sammanhållande band mellan de ekonomiska föreningarna, som redan åvägbragts inom den kooperativa konsumentrörelsen, är det min bestämda uppfattning, att man kan bygga upp en hållbar lantmannakooperation även på den nuvarande lagens grund, men jag medgiver, att denna verksamhet skulle underlättas, därest man fick igenom ändringar i föreningslagen i de riktningar jag nu påpekat.

Herr andre vice talmän! Jag har icke något särskilt yrkande att göra, men har velat påpeka, att frågan ingalunda får anses vara avförd från dagordningen i och med att utskottets hemställan här i dag bifalles.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr **Ericson, Oscar**: Med anledning av att jag är motionär skall jag be att få yttra några ord i frågan.

Jag kan icke instämma med de ärade talare, som påstå att det är bra som det är; tvärtom håller jag före, att det visst icke är bra som det är med denna sak. Det har visat sig vid många tillfällen, synnerligast i lantmannakretsar att, med de bestämmelser lagen innehåller, en hel del ovidkommande personer förlorat rätt mycket pengar på grund av att, sedan en ekonomisk förening blivit insolvent, en dylik förening likväl har rättighet att upptaga nya andelar, och i det avseendet använder man sig i många fall av agenter, som äro tillförsäkrade viss provision för de andelar de i orterna kunna uppbringa, och då förstår man, med den övertalningsförmåga dessa agenter i allmänhet besitta, att det skall lyckas dem att få många jordbrukare ute i orterna att teckna nya andelar i sådana där föreningar, om vilkas insolvens de, som teckna andelar, icke ha någon vetskap. Jag har själv varit utsatt för sådana förhållanden.

Det kan då sägas: »Varför då icke bättre taga reda på en sådan förenings ekonomiska förhållanden? Då hade ni icke på detta sätt blivit lurade.» Ja, det är kanske lättare sagt än gjort i många fall med den övertalningsförmåga agenterna — såsom jag sade — hava, och då de till och med äro kända personer. Emellertid vad händer? Dessa ekonomiska föreningar ha bildats på sådant sätt, att man endast utfärdar

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)

ansvarsförbindelser, och agenten säger: »Det behövs inga pengar, skriv blott under ansvarsförbindelsen, och det kommer icke i fråga, att ni skall behöva betala in pengar; ni skall bara stödja föreningen med edert namn.» Sedan blir ansvarsförbindelsen belånad i någon bank för att föreningen skall få rörelsekapital. Detta anser jag vara en olägenhet, och en sådan förening anser jag från början är dömd till undergång. När den skall betala den ganska höga räntan, som banken fordrar, kan man då tänka sig att föreningen kan driva sin verksamhet så, att föreningens medlemmar åtminstone icke få sämre betalt för sina varor än de kunna få i den fria handeln? Det går icke, säger jag, utan det verkar så, att dylika föreningars omkostnader på detta sätt bli så höga, att föreningarna icke kunna för varorna betala vad enskilda konkurrenter kunna betala för desamma. Och vad blir följden? Jo, misstro mot föreningen; och föreningens medlemmar uppsäga sina andelar för att komma ifrån densamma. Detta verkar i sin tur för föreningen, så att den icke kan reda sig ekonomiskt utan blir bankruttmässig.

Nu tänka sig motionärerna, att dessa olägenheter skulle kunna förekommas, därigenom att föreningarna icke så lätt skulle få sätta igång sin rörelse, utan att ett visst kapital skulle vara inbetalt, innan de börja sin rörelse. Jag skall icke vidare ingå på denna fråga. Jag vet, att det nu råder ett sådant misstroende mot dessa ekonomiska föreningar bland jordbrukarna, att jag till och med tror, att hela rörelsen fått en verklig dödsstöt på en del håll; detta är åtminstone fallet i min hemort. De kunna icke få förtroende till föreningarna såsom de nu gå tillväga. Jag hade tänkt mig, att det skulle vara möjligt att få fram en lag, varigenom större ekonomisk trygghet för dessa föreningar skulle skapas, och jag får därför hemställa om bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Klefbeck: Jag förstår icke, hur den siste ärade talaren kunde göra gällande, att utskottets uppfattning skulle vara, att allt är bra såsom det är. Vi ha i stället inom utskottet liksom de, vilka här försvarat utskottets ståndpunkt, försökt giva uttryck åt den tanken, att det *icke* är bra såsom det är, men vi ha på samma gång velat framhålla, att de brister, som man kan påvisa, icke kunna avhjälpas på den väg, som motionärerna här föreslagit. Vi ha också sökt påvisa, att för en hel del av här påtalade brister finnes möjlighet att råda bot redan med nuvarande lagstiftning genom att använda de möjligheter, som där äro givna. Det har också antytts, att det finnes möjlighet att t. ex. från det kooperativa förbundet erhålla del av dess s. k. mönsterstadgar, så att en ekonomisk förening från början kan få en sådan organisationsform som tryggar mot en hel del av de påtalade olägenheterna.

Vad sedan den siste ärade talaren nämnde angående huru det går till då dessa föreningar komma till stånd, visar, att detta är en sak, som icke kan avhjälpas genom någon lagstiftning, ty lantmännen i det omnämnda fallet ha ju helt enkelt låtit lura sig av talföra agenter, och

förmågan att tala lära dessa icke mista, om lagstiftningen i någon mån ändras.

Vad som för övrigt på oss inom utskottet gjorde ett starkt intryck var, att en mycket framstående lantman i utskottet, som själv förklarade, att han med sina kamrater blivit mycket lidande genom sitt medlemskap i en sådan där ekonomisk förening, likväl icke ansåg, att en förbättring i läget skulle kunna komma till stånd på de vägar motionärerna här anvisat. Allt detta gör, att utskottet funnit den föreliggande motionen icke gärna kunna av riksdagen bifallas. Men sedan är ju en önskan, som vi alls icke vilja motsätta oss, att föreningslagen tages upp till omprövning på en betydligt vidare plattform, om jag så får säga.

*Om ändring
i lagen om
ekonomiska
föreningar.
(Forts.)*

Herr Rogberg: Jag anhåller att få bringa i erinran, att reservanternas hemställan är endast den, att riksdagen med anledning av motionen måtte i skrivelse begära en utredning i syfte, att de ekonomiska föreningarna måtte erbjuda större säkerhet. Enligt min uppfattning äro de skäl, som motionärerna och reservanterna anfört, tillräckliga för att motivera en riksdagsskrivelse, men skulle kammarens ledamöter icke finna dessa skäl fullgiltiga, vill jag hoppas, att kammaren skall bifalla skrivelseförslaget på grund av det anförande, en ärad talare på Örebrobanken nyss höll, och det ändå att han slutade utan att framställa något som helst yrkande. Om jag fattade samme ärade talare rätt, gick såsom en röd tråd genom hela hans anförande, att han eftersträvade det nämnda målet, att de ekonomiska föreningarna måtte erbjuda större ekonomisk säkerhet. Således vågar jag — och jag hoppas, att den ärade talaren icke skall misstycka — nu här få återöpa hans anförande till stöd för yrkandet om bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr K. G. Westman vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse om skatt för testamentslott eller gåva, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om åstadkommande av ökad kontroll över sjukkassor; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser om mått och vikt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Efter föredragning av de vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna nr 226 och 227 blevo desamma på begäran bordlagda.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 79, till Konungen i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr $\frac{1}{4}$, ingressen;

nr $\frac{1}{2}$, slutmeningen;

nr 1, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition nr 6, angående gillande av den riksbanken meddelade frihet från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 3, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.;

nr 4, angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 5, angående ändrad lydelse av 20 § i förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 6, angående lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1923 års klass m. m.;

nr 7, angående förslag till lag om befrielse för vissa marinen tilldelade värnpliktiga från viss tjänstgöringsskyldighet;

nr 8, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 9, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 10, angående medgivande att vid vissa offentliga tävlingar anordna vadhållning med s. k. totalisator;

nr 11, angående upphävande eller omarbetande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen;

nr 12, angående förslag till lag med vissa bestämmelser rörande hyra;

nr 13, angående tullsatsen å vissa slag av mattor;

nr 14, angående förslag till lag om minskning av tjänstgöringstiden för värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring;

nr 15, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 13 april 1922 om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 16, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 17, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 18, angående visst tillägg till § 19 mom. 1 i förordningen om frihamn;

nr 19, angående förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1924 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till beviljning av inkomst m. m.;

nr 20, rörande förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods;

nr 21, angående förhindrande, att vissa av statsfinansiella skäl genomförda tullförhöjningar utnyttjas av inhemska tillverkare;

nr 22, angående bestämmelser att nöjesskatten för föreställningar å de kungl. teatrarna må tillfalla nämnda teatrar kassor; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition, nr 94, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1923—1924 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 10 i instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; samt

nr 22, i anledning av väckt motion om engångsersättningar åt vissa f. d. tjänstemän vid sockerkontrollen; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion, nr 65, angående förenkling av sättet för debitering och uppbörd av direkta skatter;

nr 9, i anledning av väckt motion i andra kammaren, nr 81, om skrivelse till Kungl. Maj: t angående vidtagande av anordningar till viss lättnad för skatteskyldig i fall av dubbelbeskattning; samt

nr 10, i anledning av väckt motion, nr 114, om skrivelse till Konungen rörande förbud mot införsel till riket av vissa slag av varor utan tydlig ursprungsbeteckning eller särskilt importmärke.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,54 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 7 och den 10 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 80, till Konungen i anledning av Kungl. Maj: ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av väckt motion om åstadkommande av ökad kontroll över sjukkassor; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser om mått och vikt.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 46 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862; och

nr 17, i anledning av väckt motion om inskränkning i den riksdagens ledamöter tillkommande motionsrätt.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 226, med förslag till lag om straff för olovlig varuinförsel m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 227, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 83 § 2 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 4, 7 samt 38—42.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 22, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II:35 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i förordningen om automobils katt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 19—22, första lagutskottets utlåtanden nr 13—17, andra lagutskottets utlåtande nr 9 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8—10.

Herr *Julin* väckte nedannämnda motioner:

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer; nr 209, i samma ämne; samt

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Motionerna hänvisades till bankoutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,41 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
